

НОВІ ДНІ

№ 0 5 1 Д № 1

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

Ч. 4.

ТРАВЕНЬ, 1950.

Ч. 4.

“МИ, МИСТЦІ, ПОВИННІ БУТИ В КУРСІ ВСІХ ДОСЯГНЕНЬ МИСТЕЦЬКОГО СВІТУ, А ВОДНОЧАС ЖИВИТИСЬ СОКАМИ НАШОЇ ЗЕМЛІ, ТОБТО НАШИМИ ОЧИМА І НАШИМ УКРАЇНСЬКИМ СЕРЦЕМ ВІДЧУВАТИ ДІЯЛЬНІСТЬ. НЕ ВИРІШУВАТИ СВІТОВИХ МИСТЕЦЬКИХ ПРОБЛЕМ, ЩОБ ЗРОБИТИ ІХ НАШИМИ, А ВИРІШУВАТИ НАШІ МИСТЕЦЬКІ ПРОБЛЕМИ ТАК, ЩОБ ВОНИ СТАЛИ СВІТОВИМИ.”

Михайло Дмитренко.

Михайло Дмитренко: Дівчина з голубом. Темпера.

Слово мають читачі

Містимо далші відгуки на наш журнал. Подаємо уривки з листа пані Марії Сецінської (Гамільтон, Онтаріо): "Ваш місячник має культурний і цілком естетичний вигляд. Його приємно брати в руки: друк чіткий, папір гарний, зміст цікавий і повчаючий. Словом, душі насолода, розумові наука. Лише треба більш старанно робити коректу"... Далі пані М. С-на пише про потребу дотримувати чистоти української мови і виступає проти таких слів як "огульно", називаючи це полонізмом, та "волога", вважаючи за краще слово "вогкість". Далі пані Сецінська зводить полеміку з деякими нашими мовознавцями на тему, чи ми обов'язково мусимо осучаснювати нашу мову під впливом сучасних норм, які вживані в Україні, окупованій Росією. Це теми наукові і ми не вважаємо за можливе вирішувати їх на сторінках нашого універсального місячника, бо вирішувати це можуть вчені-мовознавці. Ми лише скажемо тут, що намагаємось зробити все можливе, щоб дотримати чистоти нашої мови і за всяке завваження будемо вдячні, хоч наші критики мусять знати, що мова — живий організм і стало розвивається, набираючи нових слів і мовних зворотів, одноразово гублячи дещо старе. Було б дуже шкідливим обмежувати нашу мову виключно до вживаних в старі часи форм і зворотів, чого ми робити не сміємо й не будемо.

Пан Дмитро Шапочка, що перебуває в даленій Бразилії (Сан Пауло), втішився відновленням "Н. Д." і дає цілий ряд побажань: 1. Не переважувати журнал поезією, 2. Містити більше прози та історичних матеріалів, але ці статті мусять бути свіжі, не треба писати про відомі вже речі й факти, 3. "Галерею українських вчених і діячів розширюйте, не шкодуючи паперу. Не оглядайтесь, чи ці люди по цім, чи по тім боці. Хоч за це на вас може бути ціла навала, але ви не турбуйтеся: читач-українець завжди стане у вашій обороні", 4. Пишіть більше про Канаду, ЗДА, Південну Америку та інші краї, в яких живуть українці, 5. Треба писати також і про світових політиків, вчених і мистців, хоч вони й не українці і т. і.

Як і пані Сецінська радить берегти чистоту мови й не піти за прикладом канадійських часописів, які вміють порівнювати українське слово "юбка" (короткий верхній одяг), з російською "юбкаю" (по-українськи спідниця). Пан Шапочка вірить, що "Н. Д." мають такий склад редакції й співробітників, що досягти цього всього журналові не складе великих труднощів.

Пан Дмитро Герман з Флін Флон, Манітоба, пише: "Ваш журнал мене цілком вдовольняє і я радив би багатьом нашим українцям замість піти на шклянку пива взяти в руки Ваш журнал і використати свій вільний час за приємним і корисним читанням. Це буде найкращий спочинок. Дехто так уже й зробив і я тут подаю Вам адреси двох нових передплатників".

Досить довгого листа пише п. М. Гнатів з Вінніпегу. Вважаємо за корисне познайомити наших читачів з окремими місцями цього листа, бо п. Гнатів висловлює деякі нові думки. Між іншим він пише: "Вирішив стати передплатником "Н. Д." аж після того, коли прочитав третє число. Втішився, що Ви без зайвих деклараций почали відкривати одну може з найкращих і найтрагічніших сторінок нашої літератури, друкуючи такі шедеври, як "Матроси" О. Влизька. Вірю, що це не кінець: їх же ціла плеяда і вже давно пора нам, відірваним від батьківщини, пізнати їх і їхню творчість. Нас відділяє від рідних земель не Збруч, а цілий океан і як це не дивно, але хоч і пізно, все таки про це мусять довідатись ті, які далі свого носа не хотіли глянути. В третьому числі з насолодою читаю не тільки Осьмачку, а й "Білокрилі вітрильники вирушають". Цеж бо свіжий подув у задимлену трафаретними фразами атмосферу... Треба сподіватись, що за ті свіжі думки попаде і авторів й редакторів. Але ви на те не зважайте. За подібні свіжі погляди на життя колись Багрянний вислухав багато всяких образ. Але хоче дехто того, чи не хоче, а "земля таки крутиться..."

Пан М. Гапанович з Монреалю вважає наш журнал взірцем для нашої преси, бо "Н. Д." "наснажені духом сили й волі і за основне завдання мають не брудну полеміку, а підтримку розвитку нашої літератури, що мали б робити всі ті, які заповняють газетні шпальти нікому непотрібними суперечками".

Варті уваги також думки пані Є. Стахової з Вінніпегу. Вона пише: "Звикши до театру, літературних сторінок в газетах, до літературних вечорів та розмов з нашими вченими та мистцями в Європі. в Канаді я відчула духовий голод. Тому Ваш журнал я зустріла з великою радістю. Зміст його цікавий і різноманітний. Ось хоч би третє число: прекрасний вірш Ю. Клена, чудовий моряцький вірш О. Влизька, рішуча й актуальна пригадка шанувати море не словом, а ділом, коли є до того умови, продовжуючи славні традиції наших предків. З задоволенням читаеш уривки з нових творів Т. Осьмачки й В. Кримського. Давайте більше можливості нашим письменникам виявити себе на сторінках Вашого журналу. Крім того подавайте відомості з їх життя. Ми мусимо знати про їх усе: де і як вони живуть та над чим працюють, щоб наше громадянство завжди знало про їх і привчалось турбуватися творцями нашої літератури не тільки після їх смерті, а й за життя.

Дякую, що пишете про досягнення наших вчених, які в умовах найлютішого в світі режиму творять великі наукові вартості, а за те від своїх часто приймають незаслужені докори..." Далі пані Стахова висловлює свій жаль, що більшовики винищили наших найкращих людей, а ми не можемо забезпечити тих, які ще лишилися, про що свідчить хоч би передчасна смерть Ю. Клена. Пані С. Стахова вірить, що вона ще дочекається того часу, коли прочитає новий роман В. Барки "Рай" і його ж переклад на українську мову "Божественної комедії" Данте.

(Закінчення на стор. 33)

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник. Видає в-во "Нові Дні", головний редактор — Петро Волиняк.

Обкладинка: арт.-маляр Г. Новаківська

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

Канада і ЗДА — річна: \$3.00, піврічна: \$1.75.
В Англії й Австралії — річна: 1 фунт, піврічна: 12 шилінгів.

В Бельгії — річна 180 фр. бельгійських, піврічна: 100 фр. бельгійських.

Замовлення і гроші слати:

NOWI DNI

Box 452, Term. "A"

Toronto, Ontario, Canada.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

1 сторінка ..... \$ 20.00
½ сторінки ..... \$ 10.00
¼ сторінки ..... \$ 5.00
Дрібні оголошення: 75 центів за цаль друку в одній шпальті.

Адреса нашого представника в Англії:

Ukrainian Booksellers & Publishers
49 Linden Gardens, Notting Hill Gate,
London, W.2., England.

"Nowi Dni", a Ukrainian Monthly. Editor: Petro Wolyniak.
Address: Nowi Dni, Box 452, Term "A", Toronto, Ont., Canada

Printed by: The Basilian Press, 3 Beverley St., Toronto, Ont.

Б Е Р Е З А

Стоїть, спіткнулась на шляху береза,
Смішна, розтріпана і трохи нетвереза.
Чи сонцем ярим, чи росою,
Чи молодістю п'яна та красою.
Сміється з неї, зачіпає вітер,
Вона ж згинається і випручає віти.
Проїхав віз, щось в місто продавати
Повіз худий, дебелий селянин.
За возом на мотузках йшли телята
І рвались до прилеглих полонин.
Береза нетвереза обізналась —

Вони ж рябенькі, як її кора —
І до телят так щиро привіталась,
Що засм'явся вітер. Дітвора
Смикнула з воза гілку на дорогу,
І стало тихо знов. Лиш босі ноги
Берези юної припали сірим пилом.
А шлях прославсь, як безконечний килим.
Згадалось, як підхмелені кумасі
З хрестин ідуть, до сміху й жартів ласі, —
Так і береза — як бувало з вами —
Іде, хитається й махає рукавами.

**
*

Сльота, нудьга, туман і мряка,
В очах — реклям нестерпна різь...
І безціль сита, вкрита лаком,
Однаково панує скрізь:

В блискучих палацах магнатів
І в затхлій "затишній" оселі.
Пірнеш у непрохідний натовп —
І йдеш самотній, як в пустелі.

Тут не мудрують; жити просто:
Роби. Заробиш копійчину —
То маеш хліб, і чарку, й постіль,
І ще й сусід позичить жінку.

Скрегочуть, дзвонять, мчать нестримно
З лихими мордами трамваї...
Ідеш — ідеш... Ніхто не стріне, —
Лиш натовп, а людей немає!

І ріже думка: та невже ж ми
Вже обгоріли до кінця
Й ніколи у вогні пожежнім
Уже не спалахнуть серця?!

Іти! І крізь безглузде скерцо
Реклямних лямп і діядем
Нести живе, буремне серце
З нерівним ритмом злих пісень!

Ігор Качуровський

Т И

(Неогексаметр)

Іноді дивна мені, незнана мелодія сниться,
Звуків, не чутих ніколи, глибока і свіжа криниця.
Сплю я і чую крізь сон, що сповив-закував мене кріпко,
Ніби в руках безтілесних грає небачена скрипка.
Чисті, прозорі і світлі, зносять туди мене звуки,
Де поєднались, зрослися вершинами радість і муки.
Щастям болючим і благосним музика душу поймає.
В цілому світі, крім неї, здається, нічого немає.

Єдиво дивного сну — наша розмова остання,
Смерклих моїх почуттів нове, променисте, світання.
Ти — наче музика скрипки, світла і ніжно-прекрасна,
Ціль, до якої не йду я, туго моя непогасна.
Біль, що піднісся горі, досягнувши такої вершини,
Де він зі щастям ізлився в єство нероздільно-єдине.
Сяйво якоесь безтілесне благосно душу поймає,
І вже у цілому світі, крім тебе, нічого немає.

Док Суд, Аргентина, 1950.

Перед пекельною запоною

(Дещо про Б. Антоненка-Давидовича)

Коли людині минає 29 років, то це саме той вік, коли вона має під собою розпечений ґрунт розчарованости, а над головою ще чисті небеса надій, забарвлених людським почуттям, що так мило звучить для людського серця: "Сентименталізм".

І ось, коли людина згаданого віку і згаданого досвіду, глядя, опиняється в полі перед лицем Бога і своєї совісти, і здибує зламаний зелений колосок жита, або у ямці зайченя з перебитою ногою, і таким чином рокованого на поталу першій голодній на кров звірюці, — то, тяжко зітхнувши, безсило обминає зустрінуте нещастя, і дома дуже довго не може вибити із пам'яті трагічного образу.

І думаю, що це через те, що і згадана тваринка і колосок абсолютно невинні і нездібні комусь подібному до їх зробити кривду: ні під час зародку до життя, ні під час зросту на протязі життя.

Чи не таке саме почуття переживаємо й ми, коли оглядаємо кривду, спричинену нашому народові, але звичайно, з незміренно більшим мороком трагічності?

Що злого України кому небудь і коли небудь зробила? Якщо ж і лилася кров на її землі, то це тільки тоді, коли діти цього краю боронили своє право жити в себе.

А вже коли ми й досі не викликали співчуття до себе у націй з добре вихованим етично серцем, — то тільки тому, що немає кому нас показати цим націям. Бо люди всього світу привчилися бачити явища життя тільки очима і почуттям таланту і генія мистецького. І вогор, упавши на наші землі, у першу чергу винищив таланти народу. І тепер немає жодної правдивої книжки про наше життя: немає кому писати. Коли ж і є книги на ці теми, то вони всі писані без знання нашого буття і без лю-

бови до нашої благородної людської субстанції. Всі ці книги силкуються показати нас із звіринним обличчям подоланих, а наші душі з лисиними хвостами.

І тепер ще над живою українською совістю, яка десь жевріє аж на дні національних мук, висить не глибоке блакитне небо нашого Бога, а висить категорична вимога, хоч застогнати голосом жалошів над тими душами, що загибли і разом з собою занесли на той світ і любов до свого краю і почуття кривди до нашої життя...

Антоненко - Давидович, Борис Дмитрович, був одним із отих, що мають щиро віддане серце тому племені, із якого вони вийшли... Я це говорю з такою певністю, що ніякі підшепти мене не похитнуть. Хочби і такі: "Всі ваші герої і видатні вчені каюлися прилюдно у своїх гріхах..." Ця реальна злоба мусить змішати їх із болотом усіх всесвітніх дорог. Але пригадайте собі найбільшого московського деспота Петра Першого, який опинившись на Пруті в 1711 році, оточений турецькими арміями, написав заповіт і вислав його у Петербург кількома десятками послів. Це для того, щоб хоч один з них продерся через турецьку облогу і домчав царську волю. У їй Петро наказував сенатові, що коли він попаде у полон туркам, то може не витримати обставин і написати в сенат щось зрадницьке, — і через те наказував не слухати його жодного слова!

А наших людей хіба тримали і тримають у тюрмах приятелі? Через те нам важно, чого наша людина була варта до совєцьких арештів!...

І Антоненко-Давидович для мене такий цікавий, як ніхто тепер із тих людей, яких мені доводиться зустрічати. І він мав удачу надзвичайну у тих обставинах, в яких Україну добиwali і московською думкою і московським кулаком!

Найперше він був прехороший на вроду! Трошки вищий на зріст за середній, з очима сіро-блакитними і завжди у проміннях веселого внутрішнього сміху. Чуб мав великий, стоячий і перегнутий назад голови. І коли Антоненко сміявся то волос непокірно падав на чоло. І він його весело закидав і помахом голови і руками: то тією, то тією. А через те, що він дуже часто сміявся, то чуб у його літав як птах то на чоло, то з чола назад... Сміхом він зустрічав кожного: чи приходила Чека його арештувати, чи приходили з одвідинами приятелі.

А приятелів він мав стільки, скільки має верба весною сорок і ворон на своїх гілляках. А

Борис Антоненко-Давидович — громадський діяч, письменник і журналіст, автор роману "Смерть", цілого ряду оповідань ("Печатка", "Ірида Артема Лютючого" та інші) та літературних репортажів "Землею українською". Б. А.-Давидович належить до тієї плеяди українських письменників, яких особливо зненавиділа окупаційна російська влада за її безкомпромісність і величезний вплив на формування українського світогляду нашої молоді, особливо студентства. А Б. Давидович мав величезний вплив на ту молодь. Його книжка "Землею українською" читалась може більше будьякої іншої, а окремі нариси з неї просто заучувались. Б. А.-Давидович був зразком, яким має бути українець в радянських умовах. Цей видатний письменник і діяч зник у тридцятих роках і доля його невідома.

Щоб познайомити наших читачів з цією надзвичайною людиною, ми й преслили одного з його найближчих друзів, Т. Осьмачку, змалювати образ цього незламного українця-борця, який сьогодні й подіємо до ласкавої уваги наших читачів.

РЕД.

Чека його арештовувала стільки разів, скільки у неї було агентів-донощиків у всіх вищих школах. Чеку він зустрічав:

— А, здорово, таваріщі! Єще адін раз ви далі мне възможность вас приветствовать с асвабжденієм Малоросії!.. Ви удівітельно весьольіе ребята! Вам абявіть свободу для всех народов, равносільно витащитъ столько же кошельков у спящих пріятели!.. Пришли звать у каталашку таво, каво ви абакралі?.. Прости ж мене моя мила, що ти мене била! Ідьом!..” І він збирався і йшов, перекидаючися уїдливи ми дотепами з чекістами...

А приходили до його його пріятели, наприклад я і Косинка, то він зараз же добродушно нападав трохи уїдливим словом на Косинку, як на найближчого товариша по перу. Це своє ставлення він з'ясовував так:

— “Поезія це є шум слів, в яких лад може знайти тільки коваль, та молотобоець, та ангел. Перші гримлять молотками, а ангели крилами шумлять. І ті, і ті мають завжди вихідне місце для старту у області ще більших гуркотів та шумів. А сучасні прозаїки всі є добровільні і нівідкого незалежні шпики, що підглядають і в соціальне і в родинне життя. І силкуються заглянути людині і в душу і в серце. Хоч це врешті ніколи їм не вдається. А якби це їм і вдалося, то вони з переляку зараз же покинули б писати, бо вони мають очі дитячі, бо вони мають ненаситне серце для видовищ. А людська душа і людське серце не видовище, а збірка трагічних і сплетених як змії контрастів чуттєвих. Прозаїкам не треба заглядати в серце, а треба і жити, і спати, і вмерти тільки в кіні... Прозаїків сучасних я люблю за їх таку глибину, як український коряк. І через те коли б моя Батьківщина стала вільною, то всі вони переключилися б на офіційну шпигунську роботу, щоб вигнати залишки весьольих московських реб'ят”.

І Косинці він говорив при наших відвідинах:

— “Що, Гриша, шукаєш нареченої? Брось браток! Шукай краще на вербах старих черевиків, що колись загубив Зевс, коли проти його були повстали титани! Всетаки вони будуть затишніші для твоєї самоти ніж сучасне жіноче серце, крізь яке проходять цілі стовпища щоденних любосників!

А Косинка йому відповідав:

— Через те ти мабуть дівчат і не добачаєш, а тільки бабів старших від тебе років на двадцять?

— Ти, Гриша, уже кілька днів як справді став надзвичайно догадливий, — парирував йому Антоненко. — Ще тиждень проживеш і ти сміливо зможеж зробити висновок, що я через те їх не добачаю, що хочу уникнути жіночого поетичного твердження ніби я є перший обдувач дорогоцінної першости жіночих чар...

І треба сказати, у цих перегуках, ніби аж парубоцьких, було багато того, що приховував від стороннього ока Давидович; і було ба-

гато правди у Косинчиних словах. Бо скільки я знаю Бориса Антоненка-Давидовича, то він справді любив жінок старших від себе, а на молоденьких дівчаток дивився такими очима, як голий Одисей з кущів на царівну Навзікаю, що купалася із служницями на березі острова серед Єгейського моря.

Антоненко-Давидович був збіднілого шляхетського роду. Батько його був дворянин і водив поїзди на Лівобережжі, себто був машиністом. Місце народження і батька і сина була Ахтирка Харківської області. А тоді, як я його знав, він мешкав на Великій Володимирській у Києві і в тім подвір'ї і в тім будинку, де містилося У. К. П.*), із якого він уже тоді вийшов, кажучи: “Не хочу помножувати дяківський хор у московській церкві з філіялом в Україні”... Але У. К. П. його не виганяла із свого будинку, і він посідав дві кімнати: одна була жінчина, а друга його, де він завжди сидів за столом і писав, і зустрічав товаришів. Всі стіни були оббиті коричневими шпалерами. З правого боку під стіною стояв диван застелений плахтою. А напроти Антоненкового стола висів над вхідними дверима портрет гетьмана Мазепи, у червоному жупані і в знаменитій “мазепинці”. Це був жарт з комуністами “не на жарт”. Я певний, що у ті часи і по всій “есесерії” не знайшлося б жодної людини з такою очайдушною діалектикою життя, та ще й з веселою усмішкою на сміливому обличчі, як у цій кімнаті молодого українського письменника.

Якось я зайшов, пригадую, з Косинкою в неділю літом до Антоненка. Було о годині 10-й, дзвонили до Софії. Я сів скромненько на стільці. Не знаю тільки, чи були у мене складені губи “бантіком”... А Косинка розлігся на дивані і заклавши ногу на ногу дивився на портрет Мазепи. Антоненко ще був у жіночій кімнаті і відти гукав:

— Хлопці, не розбіжіться, поки їх благородіє удягнуться! — А Косинка його заспокоював:

— Не турбуйся. Ми знаємо твоє шляхетне походження і вибачаємо!

А з кімнати знову обзивався Антоненко:

— Мужичок вибачає, бо не подужає, а дворянин прощає, бо стоїть коліньми на грудях... Ну, скажи, хто із цих двох котів благородніший?

*) УКП — Українська Комуністична Партія, яка поруч з КП(б)У (Комуністична Партія (більшовиків) України) входила в склад комінтерну. В УКП були комуністи-націоналісти, які вилнавляли теорію комунізму, але були за повне відокремлення комуністичної України від комуністичної Росії. КП(б)У вони (і цілком слушно!) вважали за російську офіційну агентуру, про що завжди одверто говорили. В 1925 чи 1926 році УКП змушена була злитись з КП(б)У, але це не врятувало її членів від ліквідації — всі вони (без винятку!) були пізніш чи раніш фізично знищені. УКП домагалася: української армії, поліції, грошей, закордонної політики і кордону з Росією. В складі УКП було багато видатних культурних діячів, в т. ч. і Б. Антоненко-Давидович. На час ліквідації УКП мала коло тисячі членів.

— Такі диспути я люблю розв'язувати так, як мої діди колись робили, зустрівши таких, як ти, у трипільському лісі з питанням, чи пролізе шляхетна голова крізь колесо і чи є в лісі десь найвищий дуб? — відповідав Косинка. І в цей час вийшов Антоненко і подаючи нам обом руку, зауважив Косинці:

— Дивишся на славного Гетьмана? Брось, Гриша, не псуй настрою!

— Це б то чого?

— Бо мужичок як дивиться, то це значить, що він нічого не розуміє. А як він не розуміє, то сердиться і приходиться додому і б'є жінку. А як у тебе немає жінки, то чого доброго, ти у своїй кімнаті поб'єш вікна...

— Якби ти такі цікаві оповідання писав, як говориш дотепи, то тобі корисніше було б... — обгризнувся Косинка.

Антоненко був страшно чутливий до всього того, що зачіпало його літературні інтереси, і через те зразу споважнів і спитав нас обох:

— А скажіть мені, хлопці, по совісті, так, як на сповіді говорили ваші діди, змішані у коліївщину: нащо люди пишуть українські книжки?

Косинка, що весь час дивився на портрет Мазепи, тепер повернув голову до Антоненка і, важко зітхнувши, відповів:

— Якби ти умів логічно мислити, то нам би таких питань не ставив, а відповідав би сам...

— А це через віщо?

— Бо селянські діти або терплять, як не знають, або виходять із терпіння і б'ють того, хто їх питає...

— Правда, Гриша. Ти не справжній, а "спорчений" мужичок. А я думав, що я маю рацію. Аж бачу, що "спорчена" мужицька душа гірша від дійсної, справжньої, так само, як "спорчене" яйце гірше від свіжого... І ти маєш рацію... Буду я говорити, і то тільки правду. Ти ось любиш Стефаніка і Винниченка, а що до Васильченка, то я боюся й говорити, бо коли я не так про його заговорю, то ніби шарпну тигра за хвіст, цебто тебе. І ось же слухай. Зеров і Филипович говорять, що ти пишеш під впливом Стефаніка і Винниченка. І я знаю, чого так гелюють ці неокласичні гусаки: щоб зневажити Стефаніка і Винниченка! Але їх силкування стають супроти їх же самих. Бо вони думають, що Стефанік пише для всієї України. А я кажу, що він пише тільки для тебе і для Галичини. Для галичан, щоб відбити у їх охоту від літератури і щоб обернути її для їх у муки Тантала: бо де земляки Стефанікові хочуть повісті на 200 сторінок, там він пише новелю на дві сторінки, та ще таку, що потребує коментарів і надзвичайних тлумачів: Франка і Зерова. І я особисто думаю, що Стефанік просто незвичайний за наших часів соборник помазаний оливою "Конрада і Валенрода". Він цим показує, що повісті і романи хто хоче читати по-українськи, то нехай читає у наддніпрянців, бо у галичан їх не буде.

Але чого ж він пише для тебе? Щоб ти зрозумів це, то я тобі дам аналогію із життя наших незаможників... Подумай, Гриша, над таким. Приходить великдень і польське панство, удягнене у пишноти й нанюхане нюхадлами паризькими, на найкращих конях їде до костьола. А дома вже їсть на мармурових столах із золотих мисок такі їжі, що тільки їли королі світу. А щоб український мужичок теж був удоволений, то це панство кинуло йому нацяцьковану крашанку і кайстру. І більше мужичкові нічого й не треба. І Стефанік відчувши в тобі, Гриша, цього мужичка, рішив теж удовольнити твою душу: пише мальовничі дві сторінки для тебе, а сам читає грубезні польські романи...

І ось подумай, чи мужичок колинебудь досягне ту правду, за якою стогне у піснях і в думках від часів Володимира Великого...

Ну, що ж ти на це скажеш "у свайо оправданіє", Гриша?..

Під час того, як говорив Антоненко-Давидович Косинка двічі вставав із дивана і шукав сірників закурити. І нарешті, переконавшись, що не знайде, сів знов на диван, і тримаючи в руках цигарку, нетерпляче ждав, коли господар скінчить говорити. Косинці все це говоріння не дуже подобалося. І коли нарешті Антоненко скінчив, то Косинка у його не попрахав сірника до цигарки, як це треба було сподіватися, але зауважив так, що видно було, що він забув за цигарку і що він ніби намаує ґрунт для тривалої самооборони:

— Що я "у своій оправданіє" скажу? Ось що, що ти чогось сьогодні дуже самовпевнений, неначе цю ніч сам Бог курячою пір'иною лоскотав тобі під носом. І ти уявив, що Він єдиний пасічник на небі, а ти його єдина бджола на землі... Але я тобі кажу так не уявляй себе, бо бджоли на отрутих квітах меду не збирають. А в твоїм сьогоднішнім надбанні є присмак трутизни!

— Гриша, цей стиль твоєї відповіді нагадає якогось філософа, але якого напевно і сам Гіляров*) не доглипався б. Це мене спантеличує і вибиває з моїх рук стріли, справлені супроти тебе. І через те я свою бойову вистать міняю на ділову. Учора я говорив із твоїми приятелями: з Макарем Поліщуком, з головою студкому, з Лазаренком і з Шумом, з Кльоном і ще чорт його знає з ким, і всі вони в один мат бажають, щоб ти писав широкі повісті, романи, а не новельки, не варті доброго слова за свій розмір... Брось, Гриша, таких учителів, що стримують молодечий розмах. Відходь від копанок і наближайся до рідних ставків, озер, рік... І нарешті до козацького моря! Я тобі не ворог та й землякам своїм не лис... Подумай, а перед цим на товариську лапу!

*) Гіляров — професор філософії в Київському Інституті Професійної Освіти, де тоді вчилися Гр. Косинка та Т. Осьмачка.

І простяг Антоненко Косинці руку. Але Косинка, вставши і ніби не бачучи протягнутої руки, а дивлячись на мене, як на наймогутнішу мовчазну підтримку, знову з відтінком чогось у грудях накипілого, але в словах покищо невимовного, сказав:

— Борисе, я не раз говорив про Стефаніка не з Зеровим, не з Филиповичем, а з самим Сергієм Олександровичем.*) І ти знаєш його думку... А я за один тільки вислів: “А вдосвіта на зорях ковані вози заклекотали” одкину всю сучасну прозову літературу. Крім Васильченка й Тесленка... Та ще твого писання не відкину, бо того, чого немає в дійсності, ніякі сили нікуди не відкинуть!..

— Гриша, ясніше... І не белькочи, як Піфія, а говори ясною Аполоновою мовою... Я слушаю...

— Я маю на увазі глибину Стефанікових писань. Наприклад, у “Дорозі”... Це не якийсь ставочок, чи озерце. Це тобі артезіанська криниця, з якої коли хильнеш води, то так тобі глибинним холодом за зуби і вхопить!..

— Ну, добре, я вже здаюся на твою мужицьку ласку. Що хоч, те й роби. І вже я “у своїй оправданіє” тільки те скажу, що справді не дай Боже, щоб ти став писати на широких полотнах мистецької вигадки... Та ж із тих книжок виступила б уся неможливість міць, яка тримається на тому, що мужики купуються тільки раз на рік. Ти розказав би нам як незможник чухав проти сонця черево свині, що лежить, а її ссуть поросята. А потім розказав би, як він вночі під свиткою немитими пальцями сам чухається і бренькає ними по губах своєю дружину, що в його під боком аж пишеть від коханья.

Справді, краще вже пиши новелі, бо у найглибшу з їх ти не спроможний будеш стільки втаскати своєї естетики, як у широку посудину повісті!

Пиши, Гриша, так як тебе Творець сотворив! Бо я, віруючи у розвиток людського уміння, цілком приймаю вислів із святого письма, що ученє ніколи не буває паче свого учителя, але вдосконалившись, зможе викидати такі штуки, що й учителеві піде голова оберта! Стефанік пише новелі по дві сторінки, а ти, як станеш сам учителем, то будеш писати новелі по два рядки! І через те “катай матюша гуси”!

Хто його знає, що на це відповів би Косинка, який тепер на обличчі майже став багрянний. І ця багрянність швидко переходила у сизу блідість і знов збільшувалася. Та саме у цей момент хтось постукав у двері. І Антоненків дзвінкий голос гукнув: “Будьласка!” І двері відчинилися, і почав поволі переступати поріг у літньому чорному пальті Володимир Мойсеевич Чехівський. Високий, чорнявий, з тонкими вусами вниз... Красунь, якому можна було

дати і 30 років і 50. Він, як і завжди, поважний і стриманий, неначе його душу обтяжували державні справи, яких він колись не встиг реалізувати в Українській Республіці. У лівій руці тримав бриль. Він увійшов, і особливо так, як це тільки він умів, поздоровкався ручкаючись спочатку з Антоненком, а потім з Косинкою і нарешті аж зі мною. Оці людські стосунки вітання у В. М. Чехівського завжди виходили неслуханно урочистими. Так, що людина, яка їх “сподобилася”, почувала, що у неї трапилося несподіване свято. Володимир Мойсеевич Чехівський був особою надзвичайною. Він організував Українську Автокефальну Церкву. Він склав українську Літургію. Сам перекладав на українську народню мову молитви. Перечитував наново твори Василя Великого, Єфрема Сіріна, Григорія Богослова та інших учителів Церкви, і наново у їх вибірав молитви, і перекладав, і вставляв у свою Літургію... Вів диспути із офіційними професорами по безбожництву у вищих школах і завжди перемагав, через що був у студентів Києва дуже популярний. І він так само, як і все наше старше культурно-творче українське покоління, шанував таланти, і їх ролю у духовнім житті народу оцінював як рідко хто з людей. І такі особи, як він, Старицька-Черняхівська, художник Ю. Михайлів, археолог Макаренко, Гермайзе і неоклясики, і пізніше Ніковський, були центром для всіх нас. Всі вони не ждали, щоб таланти прийшли до їх по визнання, а сами ходили до їх і рятували від занепаду духовного і від занепаду тіла, видаючи деяким із нас частки академічних пайків. Для них обдарована людина являла собою, ніби посланництво від Духа святого. І хто виступав несправедливо супроти талановитої одиниці, той, на погляд їх, грішив супроти Духа свята і зневажав ціле майбутнє української нації... Скривдженого обороняли всі вони, а їх опіку підхоплювали культурні низи, і справа вигравалася. А Ніковський вже після 1925 року ще й додавав:

— Пошли нам, Боже, геніяльного письменника і нехай він пише і помиляється так, як це йому його натура дозволить: однаково і його добрі твори і його геніяльні помилки стануть тим чинником у загально-культурному процесі нації, що і дріжджі, на яких сходиться хліб насущний на поживу людині та на її здорове пробування в світі!

Отож і Володимир Мойсеевич Чехівський, виконуючи місію стосунків з талановитими душами і нагодився тоді якраз у найгарячіший момент нашого напруження, і після привітання спитався всіх:

— Чого тільки голосні над звичай розмови, а не чути брязкоту козацьких шабель?

І Антоненко-Давидович не вагаючись відповів:

— Косинка у принципі проти всяких шабель, бо від шаблі дуже легко можна накласти го-

*) Сергій Олександрович — академік Єфремов.

ловою... Він за традиційну зброю, за кілки, якими його прадіди і батьки билися з сусідами за межу. Кілок може поламати ребра, може перебити носа, але всетаки не здолає вибити з мужицької кістки, мужицького духу!

А В. М. Чехівський, усміхнувшись і не сівши на Косинчині запросини, завважив:

— Помилка, Борисе Дмитровичу. Кілок така сама небезпечна зброя, як і шабля. За приклад до цього може стати Каїнів кілок. І через те шабля і кілок дуже добра козацько-гайдамацька зброя, коли вона справлена супроти тих, що у нас відняли наше право жити і порядкувати на нашій землі.

І закінчив словами:

— Оце я зайшов, панове-товариство, сказати вам, що в суботу буде дуже цікавий концерт у Св. Софії із творів Веделя. Не забудьте і приходьте. І оставайтесь здорові і будьте терпеливі і вибачливі у диспутах, а в закінченні їх будьте велемудрі. Так колись говорив мені мій учитель, а тепер я вам говорю. Ну, бувайте здорові.

І пішов помаленьку з хати у чемній супроводі Антоненка-Давидовича. На цьому я й закінчу. Моє завдання було воскресити молодий образ свого товариша по перу, людини вельми обдарованої. Він у літературних і у всяких принципових диспутах був чудовий. І публіка, коли він говорив, не слідкувала за його сла-

бою чи сильною аргументацією. Вона йшла до його просто в полон, зачарована рясними сарказмами на адресу опонентів. Його твори всі скеровані супроти московського гвалту в Україні. І хоч вони не є дуже глибокі в містецькому розумінні, чи в соціальному, але вони мають у собі пристрасне жало злободенности. А через те, що всі явища, проти яких скеровані його книги, ще бувають в Україні, то й отрута у книгах ще міцна. І зникне вона тільки з тим явищем, яке її викликало. Антоненко-Давидович був одним з найблискучіших промовців літературної організації "Ланка". Вона мала шість членів: Косинка, Він, Є. Плужник, Марія Галич, В. Підмогильний і я. Вона здається у 1926 році розпалася і перетворилася на "Марс", у якому я вже не був...

І зараз я так само, як і кожна звичайна душа, у якій під ногами розпечений ґрунт розчарованости, а над головою не чисте небо надій, але безодні, сповнені холоду, і пустки, де всякий натяк на щось людське моє серце сприймає, як ласкавий дар неба. І через те, згадуючи минуле нашого краю в образах його видатних дітей, ділюся смутком із читачами, що і Антоненко-Давидович загинув від Сталінової дійсности, як і той недостиглий зламаний житній колосок, якого я згадав на початку цього писання.

Торонто, квітень, 1950

Остап Крем'янченко

Страдниця

(Спогад)

Ранок. Рясна роса на травах і жайворонки в голубому небі. Сонце тільки що піднялося над головою, а ми з дідом вже вели на росу коні. Було тоді якесь свято і дід казав, що треба коням дати відпочинок — покласти їх на зеленій конюшині. Я сидів на коні, тримаючись обома руками за довгу гриву і пильно дивився під ноги коня. Поруч мене їхав дід і мені було дуже дивно, як то він сидів і не тримався за гриву. Ми їхали доріжкою попід Карповим садом, а довгі коси берез струшували на нас холодні краплі роси. Часом дід навмисне доставав батоном за гідля і роса дощем падала на нас і на коней. Тоді мені треба було обтерти обличчя, але я не мав рук, бо треба було триматися за гриву. Дід, жартуючи, сміявся. Добрий був мій дід.

А ось і наше поле. Дід путав коні, а я тимчасом стелив його свитку під кущами ліщини. Теплий вітрець повівав з ліса, несучи з собою приємну вогкість лісової гушавини. Десь вуркотів дикий голуб і за долиною на шляху таракотів віз. З села долітав голосний відгомін дзвона.

"Розкажіть мені, діду, ще про козаків і татарів", просив я. Пригадую, що того ранку дід оповідав, як одного разу татари напали на українське село, спалили його, людей побили, а один хлопчик Петрусь сховався в коноплях, потім дав в степу знати козакам і ті догнали татарів під самим Кримом. Я слухав дідових оповідань і заснув на його колінах. Не знаю, чи довго я спав, але почувши крізь сон голосну розмову, я прокинувся. Коло діда стояло двох озброєних вершників. Один з них був у довгій військовій шинелі з перекинутим за плечима крісом, а другий в подертому піджаку, підперезаний паском, коло якого висіло кілька гранат. Вони розмовляли з дідом незнайомою для мене мовою і щось показували в напрямку ліса. Один дуже кричав, замахнувся на діда нагайкою, але коли я почав голосно плакати, він тягнув назад свого коня і опускав нагайку. В ту хвилину хтось в лісі свиснув і вершники, натиснувши коней, пустилися до ліса. Я дивився, як вони, згорбившись, підскакували на сідлах і мені здавалося, що вони

дуже подібні до тих татарів, про яких мені оповідав дід.

Коли вони зникли, я спитався діда, що це були за вояки. Він мені оповів, що це більшовики, такі москалі, що зробили революцію, а тепер грабують людей і б'ються з петлюрівцями. Потім оповів мені про петлюрівців, які бажать мати свою Україну і, як колись козаки з татарами, так вони тепер б'ються з москалями за те, щоб Україна вільна була. Казав, що і з нашого села багато хлопців пішло до петлюрівців.

Під лісом почувся стріл, а потім якийсь крик. Наші коні підняли голови, порскнули і знов спокійно взялися за конюшину. Ще один стріл пролунав, потім залопотіли копита коней і знов було тихо кругом. Десь тільки дзвонили далеко в селі, та перепелиця в конюшині обзивалася.

Ми вийшли з дідусем за куші. П'ятох верхівців їхало з ліса на шлях, а коли вони сховалися на завороті хутора, ми пішли під ліс подивитися, звідкіля було чути крик. Сходимо межею над глибокий рів і бачимо картину, яка ще й до сьогодні стоїть мені перед очима. На полі під грабовим кушем лежав молодий хлопець з пробитою на грудях сірою сорочкою і з простріленою шогою, з якої спливала на землю свіжа кров. Недалеко від нього лежав зім'ятий його кашкет і військова торбина, рушник, кусок мила, дзеркальце. Дід підніс кашкета, показав мені на ньому якийсь знак і каже: "Це, сину, наш український Тризуб. Запам'ятай. Це знак нашої держави. По цьому видно, що хлопець цей був вояком нашої армії, нашого війська, яке бореться за долю нашу..." Він положив кашкета коло окровавленої голови хлопця і я бачив, як сльози скотилися на його бороду. Він витер їх рукавом своєї чемерки, перехрестився і почав говорити молитву. Вітер повівав, шептав щось з листям і грався з волоссям забитого вояка. А він лежав спокійно, з болючою усмішкою, що так і застигла на його молодому обличчі. Потім дід взяв рушника, наклав ним хлопцеві очі й ми пішли знов межею до своїх коней. Дід мовчав, думав щось і на мої питання відповідав мало, неохоче.

Того самого дня в селі всі знали, що під лісом забито невідомого молодого вояка. Знали, що це був вояк українського війська, а тому під вечір зібралось все село, щоб належно його поховати. Дівчата сплели з квіток кілька вінків, а хлопці зробили великого дубового хреста. В кишені хопця знайшли посвідку, з якої довідалися, що походив з Київщини і мав дев'ятнадцять років. Похорон відбувся гарний. Матері, яких сини не повернулися з війни, голосно плакали. Гарно співав церковний хор, а староста села виголосив промову над могилою. Він казав, що хоча наші сини гинуть по своїй таки землі, але справа наша ніколи не вмере. Люди стояли великою лавою, слухали,

кивали головами і плакали. Червоне сонце заходило за далекі гори. Над полями стелився сірий туман.

Другого дня ми поїхали з дідом орати обліг під лісом, а в полудень, коли коні відпочивали, ми ходили на могилу вояка. Вона стояла між густими кущами ліщини на невеличкій лісній прогалині. На могилі лежали свіжі ще квітки і великий жмут пшеничних колосків з синіми волошками. І так було завжди. Коли тільки ми робили щось під лісом, тоді обов'язково ходили на могилу. Робили так всі люди нашого села. Потім хтось там поставив дерев'яну лавку, посадив біля могили молоду липу. Пізніш хлопці поставили залізного хреста, поставили також залізну огорожу. Ліс там був гарний, густий. Тут було тихо. Лише птахи щебетали в гушавині і дикі голуби воркували.

-оц 'вгоч є вєхїндї тїт' едєнєвїтїш олонїтО
порав худобу, прийшов до хати й каже: —
"Сьогодні мені прийшло на думку написати листа до родини того забитого вояка. Адреса ж в мене є, а пошта вже ходить, то й напишу. Нехай батько й мати знають про сина. Буду завтра на ярмаркові і подам." Потім взяв олівець, папір і почав писати. Виводив твердою і невірною рукою грубі літери, перекреслював, щось думав. Другого дня дід поїхав до міста, а я з нетерпінням ждав його повороту. Мені було цікаво малому, як той лист має йти так далеко, далеко...

**

Від того часу минуло багато літ. Люди позасипали окопи, забули про воєнні переживання. Давно вже вмер мій дід, вмер батько і я лишився сиротою. Найнявся тоді в громади на лісного сторожа і щоденно ходив по лісі, пильнуючи. Мав багато вільного часу, а тому віддавав його на читання книжок, на самоосвіту. Любив я над усе лісну тишу, а тому завжди заходив в найбільшу гушавину, слухав таракотіння сороки, спів соловейка, шепіт молодих осик. Найбільш улюбленим для мене місцем була така могила забитого вояка. Там я проводив найбільше часу, читаючи твори Шевченка, Лесі Українки, Євангелію.

І знов минули роки, пропливли, мов вода Горині. Я давно забувся за свою службу лісного сторожа. Тепер мав другу працю — був рахівником колгоспу ім. Сталіна. Сидів раз в колгоспному бюрі і закінчував тримісячний звіт. На дворі стояли теплі дні червня, а кучеряві молоді липи заглядали у вікно сільради.

Вмить двері сільради відчинилися й до середини ввійшла старенька бабуся. Стала біля дверей і несміло дивилася на стіни, де висіло багато портретів "вождів". Широка кімната й багато паперів на столі, мабуть зробили на стару жінку погане враження, бо я бачив, як дрібненько закліпали її очі, а уста задріжали. Поставила під стіною свою палку, відкашельнула і почала непевним голосом:

— Я мабуть, товаришу, помилилася, але мені сказали, що це до вас маю зголоситися.

Я попросив жінку до стола і поставив їй крісло. На її темному обличчі лежав знак утоми, а покриті пилюгою босі ноги так і казали, що вони пройшли дуже далеку дорогу. Руки її були покриті грубими зморшками. Були худі й чорні. Великі її очі дивилися на мене таким благальним поглядом, що я й до сьогодні його пам'ятаю. Жаль мені стало старої жінки. Я знав, що вона чогось прийшла до мене, щось потребує. Тому й сказав:

“Кажіть, кажіть, бабусю, все, не бійтеся”.

Вона витерла рукавом чоло й промовила:

“Я прийшла здалека. Чую, що більше вже не змогла б іти. Але слава Богу, що до вас вистачило мені сил прибути... Я з Київщини, з села Свиридівка, що над самим Дніпром... Це далеко. Я йшла багато тижнів... Коли наші війська прийшли на вашу Західню Україну, то я вирішила бути тут, у вашому селі. Хочу вас просити, щоб ви мені допомогли. Бога буду за вас молити...”

Вона подивилася на мене і хотіла побачити, яке вражіння на мене, молодого радянського службовця, зробить слово “Бог”, яке вона вимовила твердо і виразно. Я сказав їй, що також вірю в Бога і стара жінка повеселішала. Вона вийняла з запазухи подертого конверта і подала мені. Я почав читати, але нічого не розумів. Коли ж при кінці листа я побачив підпис мого діда, то для мене стало все ясним.

“То ви може мати того забитого вояка, що спочиває в нашому лісі?” — майже викрикнув я зі здивовання. Бабуся витерла рукавом сльозу, яка скотилася на її зморшки й промовила:

“Так, це мій син, але я дуже прошу вас, щоб ви того нікому не казали. Ви ж знаєте, де він служив, а я тому не винна. Своя ж дитина, мені жаль... Хочу тільки подивитися на його могилу, побачити, де він спочиває, а потім піду звідси й ніколи більше не повернуся... Я сама на старості літ залишилася... Я...” Бабуся ще хотіла щось сказати, але не могла промовити слова. До глибини душі було мені жаль цієї жінки. Вона була виснажена, худа, обдурта, але велика материнська любов заставила її пройти далеку дорогу, щоб побачити місце, де її улюблений син спочиває. Пригадався мені той день... Було це давно, давно. Я тоді бачив смерть її сина, був учасником його похорону. Тримав в руках дідового листа і спомини так і поплили в мойому серці.

Стара жінка відпочила в нас і того таки самого дня під вечір я рішив показати їй могилу її сина. Ми йшли обоє до ліса, а навколо нас розливалися співи пташок. Я придивлявся до старої жінки і бачив, що з кожним кроком, як ми зближалися до ліса, лице її приймало якийсь побожний вигляд. Я бачив, що вона багато переживала, боролася з собою, а тому оповідав їй про сина, лагідно старався потішити її, заспокоїти. Бажалося мені пригото-

вити її до того моменту, коли вона вперше побачить дорогу могилу.

Повз білу гречку спускаємося з гори. Чути, як в лісі кракнула ворона, зашуміли дерева. Бабуся йде спереду мене і я бачу, як вона від часу до часу здригається. Вона опирається на палку і трохи прикульгує на ліву ногу. Вхідимо між кущі ліщини. Показую бабусі лісну доріжку, що веде вправо і йдемо разом. Під високим дубом звертаємо в густі кущі. Колись тут, як пригадую, була протоптана стежка, але тепер заросло все травою й ліщиною. Іду вперед і роблю для бабусі стежку, а вона ступає в мої сліди. Ще кілька кроків і ми були на місці. Кругом нас були густі кущі, крізь які пробивалися гострі проміння сонця. Між тією гушавиною стояла молода липа, а під липою чутя помітний горбочок з похиленим залізним хрестом. Я взяв бабусю за руку: “Ось тут спочиває ваш син”, — кажу. Вона обережно поступила до хреста і стала на коліна: “Я, сину, таки прийшла до тебе”, — промовила голосно і почала цілувати землю. Худими руками обіймала залізного хреста, могилу й говорила: “Сама я, синочку, лишилася на світі... Гірко мені... До тебе прийшла... Сину мій!”

Я відійшов трохи далі в кущі й собі заплакав. Мені було жаль тієї старої бідної жінки, що з далека прийшла вилити на синовій могилі свій жаль, своє велике горе. Я стояв за кущами і не хотів перешкоджати їй. Перед моїми очима пропливали тривожні думи. Бачив в уяві свого діда, пригадав, коли був сторожем того ось лісу, ходив на могилу, клав тут квітки, пильнував її. Багато чого забулося, але дідові слова не забулися, коли він підняв з землі кашкета забитого вояка, показав мені знак на ньому і промовив: “Це, сину, знак нашої держави. Це — Тризуб”.

Коли ми поверталися до села, бабуся мені оповідала про себе. Була вона колись багатою жінкою, мали двох синів, які вчилися в Києві, а коли треба було йти боронити край, то обидва пішли. Старший син згинув під Крутами, а молодший ось тут спочиває. Большевики розграбували їхнє господарство, чоловік згинув у Сибіру, а вона за жебраним хлібом вижила аж до сьогодні. Тепер немає куда йти, бо ніде на світі немає свого дому. Плакала, мов дитина і не боялася мені признатися.

Другого дня я порадився з головою колгоспу, що тій жінці треба конче дати в нас притулок і доглянути її до смерті. Оповів голові всю справу, він був своєю людиною і ми залишили жінку в селі. Примістили ми її при одній родині, видали з колгоспу на неї харчі й так вона й жила в нас. Часом пасла колгоспні гуси, коли ніхто не бачив, то ходила до ліса на могилу свого сина і там цілими днями сиділа.

**

І ще минуло кілька років. На дворі були останні дні березня 1944-го року. Танув останній (Закінчення на стор. 22-ій)

Україна в англomовних енциклопедіях

Один німецький анекдот сповідає про професора, який не хотів вірити в існування Польщі, бо про неї не було згадки в його енциклопедії. "Новий Шлях" писав недавно (ч. 21 з 18 березня, 1950 в статті "Шовіністичне безглуздя") про якогось вчителя з Вінніпегу, що не знав про існування українців, другої за чергою етнічної групи в його місті. Нічого дивного, що українському читачеві, який часто мав нагоду зустрітись з непоінформованістю, а то й цілковитим неучтвом чужинців в українських справах, цікаво дізнатися, що саме англomовний світ думає й пише та "подає до вірування" про Україну на сторінках своїх енциклопедій.

Англії гордяться своєю передовою книгою знання — "Енциклопедія Британіка", перше тритомове видання якої появилось ще 1771 р., в той самий час, коли Дідро і д'Аламбер видали свою знамениту 35-ти томову енциклопедію (1751-1780 рр.). Її перевидано кільканадцять разів в Англії і США. Американська наука може похвалитися знаменито зредагованою і розкішно виданою "Енциклопедія Америки" (перше видання в 13 томах вийшло 1829 р., а останнє в 30 томах 1949 р.). Обидві енциклопедії вважаються останнім словом англійської та американської науки і приємно вражають прозорістю та бездоганним технічним виконанням.

Щоб побачити в історичній перспективі, як зростала у світі питома вага української справи, розглянемо спочатку "Україніку" в 11 виданні "Енциклопедія Британіка", яке появилось в 29 томах в роках 1910-11 і є вірною відбиткою та антикою доби "золотого спокою" перед першою світовою війною.

В 27. томі на стор. 564 читаємо: "Україна ("границя") — назва, вживана давніше для означення області європейської Росії, яка охоплює тепер харківську, київську, подільську і полтавську губернії. Частина її на схід від Дніпра стала російською 1686 р., частина — на захід від тієї ріки — 1793 р." Цікаво, що редактори цієї з дозволу сказати "книги знання", які збули опис України та її історію дослівно п'ятьма рядками, вважали за відповідне присвятити бушменам цілі чотири шпальти (том 4, стор. 871-873), а готентотам — п'ять (том 13, стор. 805-807). Мимоволі насуваються на думку слова одного англійського журналіста, який писав у листі до свого близького друга-індуса: **"Ви, мій дорогий, все ще не розумієте нас — людей Заходу. Коли ви сильні — ми бої-**

мося вас, коли ми можемо використати вас, ми вдаємо, що шануємо вас, але коли ви без ніякої користи для нас, тоді ви перестанете існувати для нашого світу". Очевидно, англійський світ перед 1914 р. був більше зацікавлений бушменами, готентотами, чи папуасами, як "внутрішніми проблемами Росії". Одна американська одностомова енциклопедія рекламувалася недавно як "невичерпана криниця знання і практичний підручник бізнесу". Світ, відданий "владі ламаного алтіна, владі золотого й срібняка", ніколи не керується чутливими сентиментами.

В дальших "розшуках" за Україною та українцями знаходимо в 23 томі на стор. 939 таку "довідку": "Русини — назва малоросів, які є австрійськими підданими. Русини були відділені від основної маси росіян випадком, в наслідок якого два феодальні князівства Червоної Руси, Галичина і Волинь, припали Литві, що в свою чергу була об'єднана з Польщею. При поділі Польщі ніхто не турбувався етнологічними кордонами... Русини є під чужим ярмом політично й економічно. Їхнім інтелектуальним центром є Львів. Малоруська мова має тут (в Австроугорщині — прим. Ред.) більші права, як в російській імперії. У Львові міститься їх літературний осередок — товариство, назване іменем Шевченка, малоросійського поета".

Українського читача, який нераз бачив, як урядовці УНРРА чи ІРО "означали" національну приналежність, ні трохи не дивує, що Володимира Великого та інших київських князів зараховано до росіян. (Як цікавий курйоз зазначу, що недавно мені довелося почути в одному містечку Манітоби з уст українця-абсолювента гімназії, якому при хрещенні надано ім'я Володимира, що Володимир Великий був "російським королем").

З видатних постатей української історії енциклопедія згадує "гетьмана козаків" Хмельницького (том 6, стор. 257-8) і Мазепу (том 17, стор. 942). Про національні і соціальні причини української революції 1648 р. не згадано жодним словом. Хмельниччину схарактеризовано як "вибух шалу кріпаків". Сам Богдан "був не менше хитрий, як жорстокий. Коли цар і султан не хотіли прийняти його за васала, він прикинувся, що відновляє переговори з Польщею, щоб виграти час". Після перемоги під Пилявцями "ціла Польща лежала коло його ніг і шлях до безборонної столиці стелився перед ним, але він витратив цінні місяці на облогу Замостя".

Хмельницький “не був державним мужем... При всіх своїх природних здібностях, він був тільки визначним дикуном, іграшкою переходових настроїв і примх, нездібний до холодної і стійкої розважливості, без найменшого прояву самоволодіння — непостійна, безпринципова людина, сліпо залежна від кожного вибуху пристрасти. Він вмів нищити, але не вмів творити” (тамже, стор. 258).

Після цієї “блискучої” характеристики геніального творця та організатора української козацької держави, “Цезаря степів”, нас ні трохи не дивує, що “козацький гетьман” Мазепа представлений як людина, що зрадила свого добродія в погоні за шкурними інтересами. Він “прийшов до переконання, що переможе не Петро, але Карло, і що вже крайня пора дбати про свої власні інтереси” (том 17, стор. 942).

Оце, з дозволу сказати, “україніка” 11 видання найкаршої британської енциклопедії з 1911 р.

На питання, який поступ зробила у світі українська справа в апокаліптичній добі двох світових воєн, дає нам відповідь 24-томове видання “Британіки”, що появилось в третьому році атомової епохи — 1947. В 22 томі повних сім шпальт присвячено Україні (бушменів в 4. томі залишено при чотирьох!), а одну шпальту українській літературі. На стор. 667 читаємо: “Україна — складова республіка ССРСР, признана советським урядом в грудні 1920 р., коли був підписаний договір, що окреслив відносини між Україною і ССРСР.” Досить широко подано відомості про геологію та фізичну географію України. З довідки про українську археологію й історію довідуємося, що “українські степи і південна Росія є особливо цікаві з історичного та археологічного погляду... З точки погляду історичного та популяційного розвитку, Україна складається з двох різних частин: північна і західна частини України — це старовинні території російської держави раннього середньовіччя (9-13 століття, столицею якої був Київ, а долина Дніпра основною економічною артерією. Теперішнє населення північної і західної України складається з нащадків первісного населення Київської Русі, зміцненого імміграціями з півночі і заходу, які відбулися в наступних століттях підчас литовського, польського і вкінці російського панування над українськими територіями. Населення східної і південної України — це головню нащадки емігрантів-русинів з півночі (?). Великороси вважали русинів частиною російського народу, а їхню мову тільки діалектом. Однак близько половини 19 століття в Україні почався сепаратистичний рух, зв'язаний з іменем російського вченого Костомарова і поета Шевченка, політичним ідеалом якого було об'єднання всіх русинів, включно з галицькими, в одну українську націю. Цей українофільський рух зрід і став дуже важливим фактором в політиці східної Європи, особливо після вибуху

першої світової війни” (стор. 669). Цю історичну довідку закінчує хронологічний огляд подій в Україні в рр. 1917-21. Дальше згадується коротко про ліси, сільське господарство, промисловість, транспорт та населення України. На стор 671 правильно відмічено ролю Києва: “Київ — це правдиве серце України, “мати міст” для українців”. Досить цікаво схарактеризовано антропологічний тип українця: “Українці — широкоплечі, високі, з довгими членами тіла, широкоплечі. Як правило, вони темноволосі і темноокі. Мають широкі лиця, ясний колір обличчя і прямі носи. Расовий тип українця зберігся відносно чисто, “хоч і тут, як всюди, мала місце расова суміш” (стор. 671). “Їхня мова почала відрізнятись від російської вже в 11 столітті і клин, вбитий між ці народи татарським пануванням і наступною залежністю України від литовців і поляків, підкреслив це розходження. Вживання російської мови в школах та друкованих творах спричинилося до неписьменности українського селянина. Українська мова є офіційною мовою республіки і палке захоплення мовною свободою принесло значний розвиток освіті” (тамже). Як бачимо, легенда про “єдину, тридільну російську народність” знайшла врешті також і в англійському світі відповідне місце — на смітнику історії.

У статті “Українська література” автор, зупиняючись над питанням староруської літератури, виносить такий “Соломонів” вирок: “Українці є нащадками південних росіян київського періоду і тому мають претензії вважати російську літературу 11-13 століть українською, але тому, що літературна традиція була збережена тільки в Росії, цей період обговорено у статті “Російська мова й література”. Існує прогалина між останніми південноросійськими хроніками 13 століття і українським відродженням 16 століття. Мова цього останнього різнилась від мови 13 століття так, як рання середньоанглійська мова від пізньої англосаксонської” (тамже, стор. 671).

Починаючи “властиву” історію української літератури від доби релігійної полеміки, автор твердить, що “українська література 16-17 століть є цілковито опанована національною і релігійною боротьбою проти Риму і Польщі. Зразу її осередок був у Галичині й Волині, де вступив геніальний полеміст Іван Вишенський. Згодом її центром став Київ... У 17 і 18 століттях Україна втратила свої найкращі інтелектуальні сили, які перейшли до Росії, де церква в роках 1700-1760 була опанована українськими духовними достойниками. Після 1750 р. українська шляхта почала скоро русифікуватись і багато зпоміж неї визначилося в російській літературі (Гоголь). З тих, які залишилися українцями, найбільш замітним був мандрівний філософ і “християнський епікуреєць” Сковорода”.

Українську народню творчість стаття харак-

теризує як “дуже багату й оригінальну”. Найбільш відомий тип пісень — це думи, “оперті на історичному фоні, але скорше елегійні, як розповідні”. Автор підкреслює також велике багатство та різноманітність ліричних народних пісень. Відмітивши ролі Котляревського у відродженні української літератури, він продовжує: “Новий дух впровадив до неї Тарас Шевченко, уроджений як селянин-кріпак, факт, який підкреслює в основному демократичний і сільський характер модерної української літератури. Шевченко, який був у своїх перших творах романтичним націоналістом, а в пізніших революційним інтернаціоналістом, глибоко закорінений в українській народній творчості. Він став символом української національності”. З інших письменників та поетів стаття згадує Марка Вовчка, Грушевського, Франка, Лесю Українку і Коцюбинського.

Дуже цікаву перемену завважуємо в довідці “русини”, яку ґрунтовно перероблено та виправлено згідно з історичними фактами. В 19 томі на стор. 771-2 читаємо: “Русини — назва, вживана також на означення тих українців або малоросів, які були давніше австрійськими підданими... Коли давні руські держави втратили свою незалежність, назва “Русь” була монополізована московською державою, яка, намагаючись заперечити русинам їхню національну окремішність, надала їм назву “малоросів”. Самі русини прийняли для відрізнення назву українців. Таким робом русини — це ні більше, ні менше, як українці і їх мовні та етнографічні прикмети описані в довідці під тією назвою”. Хмельницького представлено в 5 томі (стор. 612) як “поляка з походження”, але характеристику, що змальовувала його як звіроподібного і кровожерного дикуна, пропущено.

Мимоволі насувається питання: в чому причина цих майже революційних перемін в репрезентативній енциклопедії одного з найбільш консервативних народів світу? Де був захований 1911 р. “расово чистий тип українця”, звідки взяли українці, мова яких “почала відрізнятися від російської вже в 11 столітті”, хто відчитав ті таємні ієрогліфи, якими була записана українська література?

Відповідь на це хіба знайдемо в словах індійського прем'єра міністрів Неру, який у своїй книзі “Відкриття Індії” пише, що “популярність” його країни на Заході зростала у прямо-пропорційному відношенні до зросту її питомої ваги у світових справах. Події нашої жорстокої доби ще раз підкреслюють стару, як світ, істину: сильних — шанують, слабкими — погорджують...

Україніка в 30-томовій “Енциклопедія Американа” представлена дуже нерівномірно. Деякі довідки явно перестарілі і тільки частинно виправлені, інші написані з основним знанням східноєвропейської проблематики та надихані глибокою симпатією до України і української справи. В довідці “Русини” (24 том, стор. 66)

читаємо: “Русини, рутенці, руснаки або малороси: слов'янські племена, що населяють Галичину, Румунію і сусідні округи Словаччини. Вони є частиною малоросів, які мешкають в Україні. “Русин” — це тільки німецька й австро-угорська назва українців. Як їх не називали б, вони є одним народом і творять расово компактну масу близько 30 мільйонів душ, що простягається від Дніпра (?) до Карпат. Росія вважає малоросів невід'ємною частиною великоросійської сім'ї, а їхню мову російським діалектом. Як виказав Рембо, деякі письменники намагаються встановити наявність глибокої різниці між великоросами і їхніми сусідами білорусами і малоросами... Маларуським діалектом говорить понад 26 відсотків народів, що вживають російської мови”. Ці “філологічні” міркування автор довідки закінчує коротким історичним оглядом, з якого читач дізнається, що “університет у Львові, створений Йосипом II для русинів, був привласнений поляками” і що “зараз після кінця світової війни руська частина Галичини була прилучена до короткотривалої української республіки”.

Гаслові “Україна” присвячено повних 14 шпальт в 27 томі (сторони 255-261). На вступі зазначено, що УССР “втішається високим ступенем самоврядування у своїх внутрішніх справах” (!). Підкреслено, що українська мова “значно різниться від російської: відкидає шість російських літер та вживає три, яких нема в російській азбуці. Від революції в школах вчать української мови, забороненої під царським режимом, разом з російською”. В коротких довідках обговорено топографію, підсоння та рослинний і звіринний світ України.

Все ж таки добре опрацьований відділ, присвячений українській етнографії (стор. 257-8). Автор зазначає, що українці — це “слов'янська раса, що відділилася від спільної сім'ї у дуже ранньому періоді” і розвинулася в ході століть в цілком окремий народ, який займає друге місце у “великій слов'янській родині”. “Їхні найближчі родичі — це русини, які є в дійсності українцями, що довго належали до австрійської імперії і жили під пануванням Габсбургів і мадярів... Давня українська Київська імперія була така старовинна, як свята римська імперія німецького народу, але коли політичний розвиток західноєвропейських народів ішов вперед, українці були перешкоджені своїм географічним становищем біля західних воріт Азії, де вони були на шляху монгольських орд. Від Вислока до Кубані і від Прип'яті до Чорного моря український народ творить одноформний антропологічний тип, який зберігся в найчистішому стані в широкій зоні, що охоплює українське Прикарпаття, Покуття, Поділля, Подніпров'я, Донецьке плато, Кубань і Півкавказзя. Вони високого росту, довгоногі, широкоплечі, з темним, густим, кучерявим волоссям, круглоголові, з продовгастим облич-

чам і з високим широким чолом, темними очима, простим носом, середнього розміру устами і малими вухами, з сильно розвиненою долішньою частиною обличчя. Ці ознаки відрізняють українців від їхніх сусідів, особливо від білорусів, росіян і поляків. Вони належать до найвищих ростом народів Європи. Найкращі фізичні типи знаходимо на Кубані і Підкавказзі. Це — нащадки запорозьких козаків, які століттями представляли цвіт і силу народу”.

Дуже цікаві також міркування про українську мову і літературу (стор. 258): “Російська мова є для українців чужою і важкою для вивчення. Не дивлячись на суворе пригнічення, українська мова збереглася у всьому своєму багатстві, гнучкості, милозвучності, відносній чистоті та широкому засягу вислову. Між слов'янськими літературами тільки російська і польська перевищують українську, яка має великий достаток народньої поезії, епічного фольклору і передхристиянських релігійних і світських пісень. Література твориться вже майже 1000 літ, починаючи від днів розквіту Київської імперії і пережила п'ять століть невпинної боротьби проти татарського варварства”. На жаль, на цьому цей зразково розпочатий огляд переривається. Замість того, щоб подати характеристику української літератури 19 століття, автор довідки накопичує без ніякого хронологічного порядку такі прізвиська: Кобилянська, Стефаник, Вовчок, Шевченко, Куліш, Федькович, Франко, Мирний, Коцюбинський і Винниченко. Не відмічено ні словом виняткової ролі Шевченка. Між поетами 1930-их років згадано Рильського, Тичину і... Лесю Українку. Споміж сучасних українських вчених вирізняє академиків Лисенка, Богомольця і Філатова, Камищенко і Ширшова.

Обговоривши в окремих підрозділах стан сільського господарства та промисловости в Україні, автор довідки зупиняється коротко над українською історією і підкреслює, що “історичне життя українського народу цілковито відрізняється від життя росіян або поляків. Його коріння лежить в старовинному Київському королівстві, яке було державою, створеною південною групою східнослов'янських рас, особливо полянами, які мешкали навколо Києва” (стор. 259). Переказавши (в основному правильно) історичні події аж до часів Хмельниччини, автор продовжує: “Близько половини 17 століття народилася “українська проблема”, яка проіснувала майже до кінця великої європейської війни в 1918 р. (?)... Після безперервної столітньої боротьби за визволення, українці скинули польське ярмо під проводом свого гетьмана, хороброго Богдана Хмельницького”. В результаті переяславської умови українці дісталися “з польського вогню в російське полум'я. Коли українські демократичні ідеали і форма правління були давніше ненависні для польської аристократії, то тепер вони були ще більше страшні для самодержавної

Росії”. Дуже влучно змальовані також українсько-російські відносини і процес русифікації України в 18 і 19 століттях, при чому особливо сильно підкреслено “невимовну жорстокість” Петра I. Зате події 1917-1921 років (головно доба Центральної Ради) представлені блідо і цілком незадовільно. Українські селяни “домогалися розділу землі, якого добилися їхні брати по той бік російського кордону”. Центральна Рада схарактеризована як “манекен”, а Петлюра як провідник “партизанського загону” (стор. 261). Досить слабо і непереконливо написано також довідки про Хмельницького (том 6, стор. 580) і Мазепу (том 18, стор. 471). Хмельницький представлений як “син польського шляхтича, що поселився між українськими козаками, які довго берегли східних кордонів Польщі проти татар і росіян. В тому часі їх важко гноблено, переслідувано їхню релігію і обмежувано їх свободу. Використовуючи ненависть і упередження козаків, Хмельницький розпочав змову проти поляків. Він... став паном України і поніс жах, спустошення і смерть аж до Львова і Замостя. Війну продовжувано під новим королем, Яном Казимиром, з однаковою жорстокістю по обох сторонах, поки Хмельницького не спинено. Він старався про протекцію Туреччини, Росії, потім знову Польщі (1656). Пам'ятника Хмельницького збудовано в Києві в 1873 р.”. Характеристика Мазепи оперта радше на легендах, як на історичних фактах. Лаконічно згадано, що “гетьман розпочав переговори з Карлом XII, щоб визволитися спід російського панування”. Кількома словами відмічено також ролі Мазепи, як об'єкта світової літератури.

На сторінках репрезентативної енциклопедії Нового Світу нема ширшої згадки про українську заокеанську еміграцію, розсипану по всіх країнах американського материка. (Нам відомо, що при перепису населення в США, проведеному в 1940 р., десь “загубився” мільйон українців і що офіційна статистика “встановила” число американських українців в кількості 80 тисяч!). В 5 томі на стор. 363 знаходимо цікаві статистичні дані про канадських українців. Їх число зросло з 5.082 в 1901 році до 75.432 в 1911 р. і 106.721 в 1921 р., піднялося в 1931 р. до 225.113 і досягло в 1941 році позначної цифри: 305.929. Ми переконані, що цей зріст “питомої ваги” українства в Канаді не лишиться без впливу на поінформованість канадійського суспільства в українських справах. Не забуваймо, що україніка довідкової бібліотеки в Торонто, одноі з найбільших в Канаді, нараховує сьогодні тільки 40 назв книжок та брошур, починаючи від таких цінних праць, як історія проф. Грушевського, видана університетом Єйл в Нью Гавен, Коннектікат, історія проф. Дорошенка, кембріджська історія України проф. Аллена і географія проф. Рудницького, аж по большевицькі пропагандивні памфлети.

ВЕЛИКДЕНЬ У КАНАДІ

1. ПЕРЕПУСТКА

Після довгих намагань зустрінитися та об'єднатися в Німеччині наша рідня (а ви, читачу, думали, що я писатиму теж про партію?!) — отже, наша рідня нарешті вирішила здійснити це на американському континенті.

З Канади до ЗДА діпистів не пускають — щоб часом не залишилися там назовсім — так що довелось їхати мені.

Перепустку я одержала без особливих труднощів і вже хотіла сказати люб'язному шефові імміграційного відділу “гуд бай” як раптом згадала, ще про одне:

— Я думаю, не треба дописувати в перепустці, що я візьму з собою в Канаду свою дочечку?

— Дитину? Сідайте, прошу!

І я сіла знов. І надовго.

Для дитини, виявилось, треба брати окрему перепустку, ще й з фотографією. Проти цього я, звісно, нічого не мала, але мені заявили, що дитина мусить з'явитися по перепустку сама.

— Але вибачте: їй ще нема чотирьох років, і я її саму так далеко не пускаю.

— То прийдіть й ви з нею.

Еге... Ще раз витратити робочий день і їхати на край міста! Але — на всі мої спроби обійти закон мені відповідали:

— А що як дитини тут немає, а ви хочете привезти її з Канади?

— Подзвоніть до хазяїна і спитайте, чи я маю дитину.

— А може ви хочете привезти з Канади ще якусь одну дитину?

— О дякую, досить з мене й однієї!

Врешті, мені запропонували підняти вгору два пальці й заприсягтися, що я дійсно вез-

тиму з собою в Канаду й назад дитину, зображену на фотографії — цебто, автентичну мою Інку.

Я заприсяглась, і перепустку видали.

2. ТОРОНТО

На вокзалі зустрів мене брат. Сівши в таксі, ми, звісно, роздивлялися один на одного і я пропустила найкрасивіші квартали міста. А коли, нарешті, виглянула в вікно, Торонто на мене справило трохи провінційне, в порівнянні з Чікаго, враження. А перше враження, будь воно й помилкове, завжди найсильніше.

В свою чергу, Чікаго, засипане сажено, пилом і брудним папером, затроєне бензиновим смородом, затиснуте скупченими автами, здавалось би мешканцеві Торонта якимсь переддвер'ям пекла. Але звичка — друга натура і мені, що ледве пробула в Чікаго 5 місяців, було трохи дивно дивитись тепер на вулччі вулиці, спокійніші трамваї, рідші реклями та маленькі будиночки котеджевого типу. На мотузках білокрилими птахами пурхала на вітрі білизна. А в Чікаго білизну надвір не вивішують: зразу сажено занесе. Сушать у підвалах. Взгалі, хоч і Канада чистотою до Німеччини дорівнятися не може, але в порівнянні з Чікаго, безперечно, вирає. Я б навіть сказала, в якому з цих двох міст акуратніші мешканці, але Чікаго репрезентується здебільшого неграми, на яких бруду не видно.

3. У НАС І У ВАС

Після відвідин Торонта я про себе можу сміливо говорити як про людину, що “не з однієї печі паску їла”. І в кожній хаті, де мені довелося скуштувати паски, перше запитання мені ставили таке: де краще?

Як мати на увазі заробітну платню, вибір праці, купівельну спроможність — то безперечно, в Чікаго краще.

Представниці прекрасної статі тут безперестанно обчіплюють себе все новими й новими речами. Моя знайома розповідала мені, що коли вона два дні підряд з'явилась в тій самій сукні, товаришки по праці її запитали:

— Що, ви сьогодні вдома не ночували?

Американка з Чікаго в крамницях на ціни не дивиться, бере все, що попаде під руку й кидає в кошик. Канадійки цього не роблять — навіть під Великдень. Звичайно, американка набирає зайвого, не встигає всього поїсти й викидає. Канадійці спокійніші, менш вибагливі, ошадніші й одягнені якщо не з більшим смаком, то принаймні — з меншим несмаком. Проте і тут я набачилась досить пишних “великодніх” капелюхів із буряковими рожами, перами й райськими птахами.

Американки ходять в багато тонших пан-

Нема ніякого сумніву в тому, що вирішальною передумовою зросту нашої “популярності” на Заході є зріст значення України як активного чинника міжнародної політики. “Ласкавий добродію”, — сказав колись теперішній президент Об'єднаних Держав Індонезії, Сукарно, голяндському прем'єр - міністрові: — “мене ні трохи не турбує те, що ви не хочете визнати за моїм народом права на життя. Ми не збираємося ждати на ваше “визнання” у передсінках та коридорах ваших палаців. Прийде хвилина, коли ви муситимете говорити з нами. Індонезія заговорить на Далекому Сході і її голос відіб'ється могутньою луною на заході та стрясє будівлями ваших парламентів і міністерств”.

Ці слова можна застосувати й до нас. Прийде час, коли всі енциклопедії світу заговорять про Україну ще більше, вичерпніше і вірніше. Віримо, що той час вже недалеко.

чішках, ніж канадійки, але завжди із широченькими розірваними “доріжками”.

Благочестиві чоловіки, які нарікають на жінок, що малюють губи, нехай заспокояться, бо в Америці фарбують іще й щоки, і не по-троху, а так, як ото роблять діти, коли прибирають снігову бабу.

4. ДЕ БІЛЬШЕ УКРАЇНЦІВ

За статистикою, звичайно, в Чикаго. Чикаго — мільйонне місто, зборище ріжних національностей, з яких українці складають 100 тис. Але це тільки цифри. Зайдіть ви в церкву навіть на Великдень — авт біля церкви багато, а місця в церкві все-таки досить. Є Народний Дім, Український Народний Союз, нарешті — кілька об'єднань, які називаються просто “під церквою” — але українці розсипані по величезному місту, зайняті всілякими “бизнесами” та “джабами”, до того ж, ціна трамвайного квитка (15 центів в один кінець!) багатьох відохочує їздити і в церкву, і “під церкву”.

Натомість, мене приємно вразувала відносна згуртованість українців Торонта. Склалося взагалі таке враження, що можна ходити по місту і обійтися без вжитку англійської мови (деякі мої знайомі торонтонці признались, що так вони й збираються робити во віки віків). Видно, що люди один одного не цураються, відвідують, частують, телефоном дзвонять (а в Чикаго як подзвони, то й 5 центів).

Щоб не було мені неприємностей на праці, надумалась я зайти до українського ж таки лікаря і попросити, в порядку національної солідарності посвідку, що весь час своїх відвідин, дні поза даною мені відпусткою, я не пила, не їла й не танцювала, а лежала хвора. Лікар був зайнятий якоюсь серйозною операцією, і я довгенько просиділа у вітальні, розглядаючи вишиті українські рушники, що були покладені скрізь, де можна. Один по одному входили клієнти, говорючи чомусь не про свої болячки, а про українські футбольні новини. А з дальньої кімнати озивалась оперована хвора:

— Ой падку мій, агій, щось ми зробили!..

Операція видалась мені задовгою, і я вирішила за краще захворіти насправді. Так воно і сталося. Приїхавши в Чикаго, я ще два дні відлежувалась вдома.

5. ВЕЛИКДЕНЬ

Звечора всі ми провели відповідну ідеологічну підготовку, так що моя доня, покладена спати о 5 год. пополудні в суботу, прокинулась о 5 год. в неділю вранці. Цілою родиною ми пішли до церкви.

О 6 год. Архиепископ Мстислав розпочав заутреню. Для мене присутність Владика була особливо приємною несподіванкою, і я наперед раділа, що буде чим похвалитись у “своєму” Чикаго.

Янгольські голоси солісток у задостойнику,

вишліфувані великодні ірмоси і концерт ледве не довели мене до сліз. Я б таки заплакала, якби мені не стала на перешкоді одна коротко підстрижена сухоносенька панна, яка позіхала і щохвилини дивилась на годинник.

Владика Мстислав виголосив коротке, але глибоке змістом привітання, поезії якого вистачило б на двадцять Великодніх віршів.

Посвятили паски — і знов я побачила перевагу канадійських господинь — бо наші здебільшого святили куповані торти.

По службі я поцікавилася ім'ям регента хору, і почувши ім'я мого давнього знайомого з усіх столиць Європи, Дометія Березенця (професора), пішла на хори христосуватись із ним та його дружиною.

На величних сходах катедри Св. Володимира поставали побожні миряни, розглядаючись, з ким би його похристосуватись. Яюсь сталося так, що на таку оказію чоловіки десь у натовпі загубили жінок, а жінки чоловіків. І хоч були добре голодні, не розговівшись, а додому ніхто не квапився.

Були такі, що й не вмiли христосуватися. Ось вийшла одна молода канадійка, і махнувши рукою до якогось молодика, гукнула:

— Галло! Христос Воскрес! — і міцно, по-англійськи потисла йому руку.

6. ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР

Мені здається, що я досі не стрічала, щоб то автор сам дав репортаж про свій виступ. Це було б, як то в пісні співається — “сам п'ю, сам гуляю!..” Воно, правда, таке трапляється, але завжди прикривається якимсь псевдонімом, ініціалами чи ще якимсь фіговим листком. А я пишу “у відкриті”.

Вечір був призначений на другий день Великодня, і ми самі трохи жалкували, що не можемо через цей вечір піти кудись у гості. Проте, як на чиказький масштаб, людей зібралось чимало. Брат мій по крові й по перу, Борис Олександрів, як завжди симпатично проспівав належну кількість своїх віршів, а я, простудившись на канадійським вітрі, читала “несвоім голосом”. Аплодували нам по заслузі; Улас Самчук дав вступний акорд, а ред. Кислиця — відповідний до нього заключний, що разом створило симфонію з незакінченою інтонацією. Втягти публіку в обговорення творів не пощастило..

“Народ безмолствовав...”

7. “В МІСЯЦІ ІЮЛІ ВИПАЛА ПОРОША”

Потяг від'їхав о 10 год. вечора. Поки їхали темними дорогами, нічого особливого не було помітно. Потім ніби почало світати, і як зупинились в Детройті, побачили, що перон вкритий снігом.

Ну, знаєте, така весна всякі поетичні ілюзії заморозить. Ой, не зацвітуть яблуні ні в квітні, ані в травні!.. Падає сніг яблуневим цвітом...

А поїзд їде та й їде... Все далі від милих,

рідних облич в замурзане Чикаго. Раз-у-раз кондуктори, контрольори та поліцаї перевіряють папери й валізи. Пильнують, щоб хтось не проліз в багату, фортунову (а Фортуна іноді буває дуже злою!) країну "джабів".

На ранок за вікном мріяли вкриті снігом

псля. Але снігопад обминув Чикаго. І, вступивши до елевейтора, я побачила певну ознаку весни: з вагонних крісел безжалісно здерли оксамит і вкрили їх солом'яною плетінкою. Отже, зимі повороту нема.

Чикаго, 12. 4. 50.

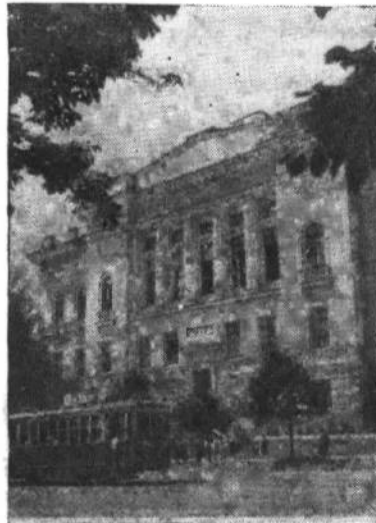
Українська Національна Книгозбірня

Українська Національна Книгозбірня в Києві заснована ще в 1918 р. в час гетьманування гетьмана Павла Скоропадського. За свій порівняно короткий вік ця книгозбірня пережила цілий ряд реформ і чисток не тільки особового складу своїх співробітників, а й своїх фондів. Особливо великі втрати вона мала в 1929 р. (ліквідація СВУ) та в 1933 (ліквідація М. Скрипника й українізації). Сучасна її офіційна назва — Публічна Бібліотека УССР і історію її російська окупаційна влада розпочинає не з 1918 р., а з 1919, бо хто ж міг заснувати бібліотеку, поки "старші брати" до Києва не вступили? Тепер Національна Книгозбірня має величезні книгосховища, в яких зберігається до 5 мільйонів книжок і журналів з найдавніших часів до наших днів. Не маючи змоги розмістити таку величезну кількість книг, Книгозбірня створила свої філії: По дільську, Софіївську та Георгіївську. Крім книжок та журналів у цій скарбниці нашої культури зберігається ще близько 10 мільйонів газет, листівок, плакатів та інших друків.

В головному будинкові Української Національної Книгозбірні, який стоїть на Володимирській вулиці ч. 58-а і є складовою частиною архітектурного ансамблю Київського Державного Університету, розташовані великі читальні залі, в яких завжди можете побачити вчених, письменників, студентів. До читальні Книгозбірні колись охоче заходили українські патріоти, бо там ще до 1933 року можна було, при доброму знайомстві з співробітниками, заглянути в

заборонену вже книжку, якої в звичайній бібліотеці не знайдеш.

В Українській Національній Книгозбірні вже роками існують кабінети з різних ділянок науки, де читач може знайти все потрібне йому з тієї галу-

Головний будинок книгозбірні на Володимирській ч. 58-а.

зі, яка його цікавить. Досить добре були організовані кабінети с.-г. наук, технічної інформації, картографії, мовознавства та літературознавства, бібліотекознавства, образотворчого мистецтва, музики та інші.

Історію письма та друкарства можна було вивчати у відділах рукописного та стародруків, у яких зібрано багато унікальних зразків рукописів та друків, починаючи з інкунабул (першодруків) XV-XVI століть до рідкісних видань XVIII-XIX століть. Та більше рідких історичних документів і старовинних друків, які стосуються української історії й культури зібрано в Москві й Ленінграді. В свій час

народній комісар освіти академік М. Скрипник домагався звороту тих цінностей Українській Нац. Книгозбірні, але великих успіхів не мав, хоч де-що таки вдалося вернути в Україну. Не маємо даних, але можна з певністю сказати, що за час останньої війни фонди Книгозбірні ще більше змаліли, бо частину матеріалів вивезено в Росію на початку війни і вони або загинули, або опинились в російських музеях і архівах, а значну кількість розтягнуто за часів німців. Відомо, що в час голоду в Києві (за часів німців) на базарі можна було виміняти за буханець хліба першодрук з 15 чи 16 століття...

При Укр. Нац. Книгозбірні створено також лябараторію мікрокнижки. В цій лябараторії фільмуються особливо цінні рукописи і з них монтується книжечки найменших розмірів. Це можна вважати за велике досягнення, бо фільмування дає змогу розмножувати фотокопії рукописів, що в свою чергу дає гарантію на краще збереження їх. Ця лябараторія вже виготовила 150 таких мікрокнижок.

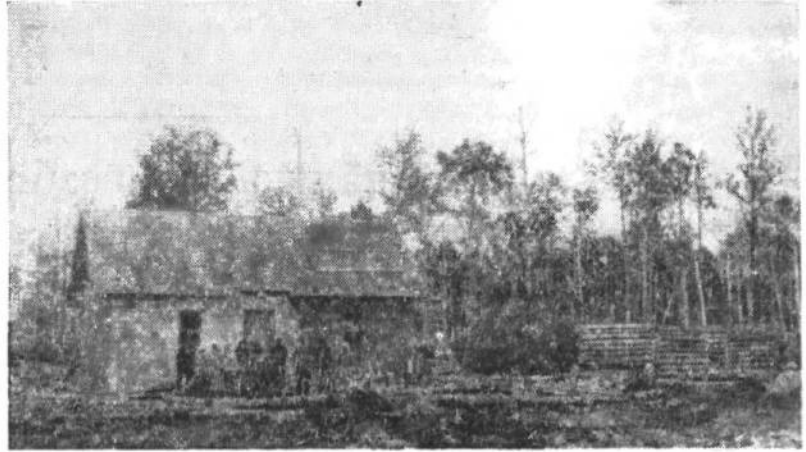
Советська пропаганда заявляє, що "Державна Публічна Бібліотека є яскравим прикладом росту культури в УССР", але скромно замовчує факт, що за кількістю своїх фондів вона стоїть не на першому чи другому, а аж на четвертому місці в ССРСР. А цей факт є до казом того, що в ССРСР всю увагу звертається на "великий руський народ", а Україна користає з решток. Та прийде скоро той час, коли Росія мусить повернути Україні все те, що вона забрала від неї, в тім числі й ті українські книжкові й рукописні фонди, які "випадково" опинилися в Москві й Ленінграді. П. П-с.

Канада --- кра

Римський мудрець Сенека мріяв колись про часи, коли сміливий моряк відкриє на далекому заході новий материк — країну надії для втомленого і знеможеного Старого Світу, що хилився до упадку під важким тягарем минулого. Прийшов час, коли ця одвічна мрія людства стала дійсністю. Новий Світ став обітованою землею для мільйонів поселенців, що вирішили власним трудом здвигнути для себе і своїх дітей краще майбутнє. “На сході були мертві королі і повні споминів гроби”, — пише американський поет Арчібалд Мек Лейш, — “на заході була трава”.

Історичний розвиток Канади і перетворення її з далекої заморської колонії європейських потуг на самостійну модерну державу були зовнішнім виявом того твердого, непохитного стремління до нового і кращого життя, побудованого на нових основах. У важкій боротьбі за існування виробилися дві основні риси канадійського характеру: оптимізм і віра у свої сили. Безупинний поступ країни, постійне збільшення її населення та розбудова головних галузей її економіки є найкращою запорукою її дальшого росту.

До особливо цікавих спостережень доходимо, слідкуючи за розвитком канадійського сільського господарства. Вже первісні мешканці країни індіани управляли невеличкі ділянки землі та вирощували на них кукурудзу (звідси пішла назва кукурудзи “індіанське збіжжя”). Перші білі поселенці на території сьогоденної Канади були рівночасно піонерами розвитку агрономії. Французькі сім’ї, які осіли

Хата українських піонерів в Альберті.

1605 р. в околиці сьогоденного Аннаполісу (Нова Шкотія), садили там кукурудзу, квасоллю і гарбузи. Коли французький мандрівник і колонізатор Самуїл Шамплен заходився коло організації першої великої оселі майбутньої “Нової Франції”, його друг Луї Гебер пішов за його заклик, поселився в новій колонії (теперішній Квебек) разом зі своєю родиною і став “творцем фермерського стану в Канаді”. Постійний доплив імігрантів з Європи та поселення на терені Канади т. зв. “лоялістів”, що під час американської революції зберегли вірність британській короні, дали поштовх до дальшої розбудови основної галузі господарства молодої країни. В половині 19. століття в одній тільки провінції Онтаріо нараховувало вже біля 100 тисяч фарм. У зв’язку з заселенням західних провінцій, на початку 1900-их років у сільському господарстві Канади наступив вирішальний зворот до спеціалізації. Сьогодні понад 90% пшениці і більш 70% ячменю, вівса, жита і льону вирощується на канадійському Заході — в Манітобі, Саскачевані та Альберті. Східня Канада стала в основному країною тваринництва і молочарства.

Засівна площа степових провінцій зростає за останніх 50 літ на 60 мільйонів акрів. В 1914 році пшеницею було засіяно 10.2 мільйона акрів. В 1940 році ця цифра зросла до 28.7 мільйона, але в 1947 році знизилась до 27.3 мільйона. Також річна продукція пшениці, що в 1900 р. дорівнювала 56 мільйонам бушлів, піднялася в рр. 1928-30 до 431 мільйонів і в 1942 р. досягла 593 мільйонів, щоб в рр. 1947-49 зменшитись до 366 міль. З цієї кількості сама Канада споживає лише 100 мільйонів бушлів, а решту вивозить за кордон. Ці коливання підкреслюють залежність канадійського фермера від закордонних ринків збуту і

Хата перших українських поселенців в зах. Канаді.

іна сили й надії

є одною з причин відпливу фермерської молоді до міст.

Урбанізація Канади йде вперед прискішеним кроком. В 1900 році в містах жило тільки 37% населення країни, в 1910 р. — 45, в 1920 — половина, а тепер живе близько 60%. На початку 20 століття 40% робочої сили країни працювало в сільському господарстві, а тепер ця цифра не досягає навіть 25%.

Одна з найважливіших галузей сільського господарства Канади — це тваринництво. Статистика 1941 р. нарахувала на території домінії вісім з половиною мільйонів штук рогатої худоби, 2,8 мільйони овець і 6 мільйонів свиней. Кількість коней значно зменшується у зв'язку з механізацією сільського господарства і зменшилась з 3,5 мільйонів в 1921 р. до 2,8 мільйонів в 1941 р. В молочарстві Канади перед ведуть провінції Онтаріо і Квебек, які в 1945 р. дали (дані Канадського Статистичного Річника за рр. 1948-49) 62% всіх молочних продуктів. Три степові провінції, які в 1945 року продукували 28% всіх молочних виробів Канади, висуваються тепер на передове місце у виробництві масла (в 1947 р. — 125 мільйонів фунтів, Онтаріо — 85, а Квебек — 106 мільйонів). В 1949 році Канада виробила 16,8 мільярда фунтів молочних продуктів.

З інших ділянок національної економіки Канади, які тісно зв'язані з сільським господарством, треба згадати садівництво, зосереджене головню в Новій Шкотії (Аннаполіс), на Ніягарському півострові і в Британській Колумбії (долина Оканаган) і рибальство, що приносить країні близько 100 мільйонів доларів річного прибутку.

Життя в зах. Канаді.

Шлях королеви Єлисавети (Торонто-Ніагара)

Після важкої господарчої кризи, яка сколихнула самими основами фермерського стану в Канаді, прийшли роки піднесення і добробуту, але марево нової депресії і вплив великої частини молоді до індустріальних центрів Канади і США видаються декому поважною загрозою для сільського господарства країни в майбутньому. Ці побоювання щонайменше передчасні. Треба вірити, що успішна торговельна політика канадського уряду переможе всі перехідні труднощі і запевнить фермерському стану Канади тривалий економічний добробут. Сільське господарство країни побудоване на здорових основах. Канадський фермер цілком слушно вважає себе властивим будівничим своєї батьківщини. Від ферми почалася історія Канади. Ферма — це ще сьогодні хребетний стовп цілої системи канадського господарства. У вічному зв'язку з землею фермер віддає їй усе, що мав найдорожчого: свій хист, свою працю і всю свою душу та трудом своїх рук і любов'ю свого серця створив те, що ми сьогодні називаємо Канадою.

Одна з найважливіших передумов дальшого росту Канади і її розвитку у велику індустріальну потугу — це її природні багатства. Між ними згадаємо на першому місці ліси, які займали колись майже 70% території теперішніх десятиох провінцій Канади і ще сьогодні покривають 1,290.960 квадратних миль. 813 тисяч кв. миль — це продуктивний ліс, придатний для деревного і паперового промислу. За 1948 рік Канада виробила деревних і паперових продуктів загальної вартості близько

двох мільярдів доларів. Цікаво відзначити, що майже 91% лісової площі країни є громадською власністю.

Мінеральні скарби Канади запевнюють їй перше місце у світовій продукції нікелю, алюмінію, платини, радю, азбесту і палладію. Один тільки район Судбур дає близько 87% світового видобутку нікелю (в 1900 році — 7 мільйонів фунтів, в 1949 р. — 257 мільйонів). Продукція міді зростає з 19 мільйонів фунтів у 1900 році до 527 мільйонів в 1949 р., олова — з 63 до 315 мільйонів фунтів, золота — з 1.35 до 4.10 мільйонів унцій. У 1900 році Канада майже зовсім не продукувала цинку і алюмінію. Минулого року видобуток цих цінних металів досягнув показної цифри 5,8 мільйонів фунтів для цинку і 360 тисяч тон для алюмінію. Видобуток вугілля зріс з 5.8 мільйонів тон в 1900 році до 19.3 мільйонів в 1949 р. (вугільні запаси країни досягають майже 100 мільярдів тон), а продукція азбесту з 29 тисяч тон на 574 тисячі. Особливого значення в нашій атомовій добі набули поклади уранової руди над Великим Ведмежим озером.

Канаду влучно називають "країною закопаних скарбів". Надри канадської землі криють ще велетенські родовища невичерпних багатств. Найважливішою подією в економічному житті Канади, подією, яка матиме вирішальний вплив на майбутній розвиток господарства цілої країни, є відкриття велетенських нафтових полів в Алберті і покладів заліза на Лабрадорі. Правда, сьогодні канадська нафтова промисловість є все ще у початковій стадії розвитку, а канадська продукція нафти (22.2 мільйона бочок в 1949 р.) виглядає дуже скромно у зі-

Місто в західній Канаді.

ставленні з видобутком найбільших "нафтових потуг" світу (ЗДА — 1 мільярд 856 мільйонів, Венецуела — 435 мільйонів, а СРСР — 187 мільйонів бочок), але запаси нафти, відкриті протягом останніх трьох років в районах на південь і північний захід від Едмонтону, офіційно оцінюють від п'яти до двадцяти мільярдів бочок (запаси цілого світу дорівнюють приблизно 78 мільярдам). Едмонтон, "канадське Баку", стає на наших очах великим промисловим осередком. Коштом 90 мільйонів доларів будується нафтопровід з Едмонтону до Горішнього озера, довжиною 1150 миль, який буде закінчений на початку 1951 року. Цим провідом буде проходити кожного дня 95 тисяч бочок альбертійської нафти, "плинного золота" канадської землі, що принесе цілій країні добробут і процвітання.

Також поклади доброякісного заліза на Лабрадорі перевищують 400 мільйонів тон і після налагодження залізничної сполуки можуть стати одним з найбільших копалинних центрів цілого світу. В незаселеному відлюдді, серед суворих пустинь Арктики, закипить рухливе, невтомне життя, виростуть нові оселі й міста. Перед Канадою, яка виробляє тепер тільки три мільйони тон сталі річно (в тридцять разів менше, як ЗДА), відкриється шлях до розбудови в одну з передових індустріальних держав модерного світу.

Поспішним темпом збільшується потенціал водної енергії, встановлена потужність якої перевищає вже сьогодні 11 мільйонів кінських сил. Невичерпні запаси цього "білого вугілля" забезпечують Канаді друге місце в світі (після ЗДА). Вартість продукції канадської промисловості постійно зростає. Вартість продуктів, вироблених майже 30 тисячами фабрик і

Сади в півд. Онтаріо.

заводів Канади, перевищують суму 8 мільярдів доларів на рік.

Залізнична сітка вкриває густою мережею всю країну від Атлантичного до Тихого океану (в 1947 році Канада мала 57,051 миль залізничної колії). Повітряні лінії забезпечують шкуру і вигідну сполуку між всіма основними центрами країни. Скоро буде здійснений плян побудови магістралі Галіфакс — Ванкувер, а проєктоване поглиблення ріки св. Лаврентія відкриє океанським кораблям шлях до серця американського континенту.

Всі ці досягнення і пляни стали можливими тільки внаслідок безупинного росту населення Канади. “Жодна людина, яка бачила Сибір, не повірить, що світ перенаселений”, — писав колись один англійський географ. Ці слова можна віднести також до Канади. На велетенському просторі, який перевищує поверхнею всю Європу, жило в 1900 році тільки 5.3 мільона осіб. Завдяки енергійній іміграційній політиці уряду та в наслідок природного приросту населення це число постійно зростало. В роках 1901-1937 до Канади в'їхало 4.7 мільона імігрантів, в т. ч. 30 відсотків з Британських островів, 25 відсотків зі ЗДА а 45 відсотків з інших країн. В 1913 році число новоприбулих досягло рекордної цифри 400.870. Основна маса населення Канади, яка в 19 столітті складалася головню з емігрантів з Великобританії і Франції та їх нащадків, набрала поступово більш різноманітного характеру. Цей процес позначився особливо різко в трьох степових провінціях, населення яких було за даними перепису 1941 р. менше як 50 відсотків британського походження і тільки 6 відсотків французького, зате 10.3 відсотка творили німці, 10 відсотків — українці і 6.8 — скандинавці. Приплив нових поселенців дав поштовх до розбудови промисловости і сільського господарства та збагатив цінними надбаннями могоду канадійську культуру.

Застій в іміграції, спричинений другою світовою війною, тепер припинився. В 1947 р. Канада допустила на стале поселення 64.127 осіб, в 1948 р. — 125,414 і в 1949 р. 95.217. Доміняльний уряд відкрив гостинно ворота країни для 77 тисяч осіб з таборів переміщених осіб

Виноградники в південному Онтаріо.

в Європі і цим шляхетним і гуманним кроком дав приклад до наслідування для цілого світу. “Канада мусить організувати своє власне багатство, замість дозволяти іншим робити це для неї”, — заявив недавно канадійський міністер сільського господарства Джеймс Гарднер. — “Вона знову мусить відкрити свої двері для імігрантів з перенаселених країн Європи, щоб прийшов час, коли буде 50 мільонів канадійців”.

В модерному світі “тотальної дипломатії” і атомової бомби Канада займає винятково важливе становище. Вона розташована на відносно невеликій віддалі від трьох провідних великодержав — ЗДА, Великобританії і ССРСР, — в безпосередньому сусідстві з Арктикою, крізь яку проходять головні повітряні шляхи сполуки завтрішнього світу. Ясно, що це становище відкриває перед нею великі можливості і накладає на неї велику відповідальність. “Світ, опертий на міжнародній співпраці, є конечністю для Канади”, — пише відомий історик Джордж Бравн, професор торонтського університету.

Сер Вілфрід Лоріє, перший канадійський прем'єр-міністр французького роду, заявив колись, що двадцяте століття буде належати Канаді. Ці слова є дороговказом на тім шляху, яким Канада йшла минулі п'ятьдесят років і яким прямує також сьогодні до великого і світлого майбутнього.

Юрій Бобер

Донька Юрія Клена -- кіноартистка

Відомий французький кінорежисер Гі де Тарнова, перебуваючи в Канаді познайомився з Іриною Кленівною, донькою українського поета й літературознавця Юрія Клена, в Монреалі й високо оцінив її артистичні здібності. Він виявив особливе зацікавлення її особою і написав для паризького кіножурналу "Сіне

Ірина Клен

Фото: Вахнянин

Арт" ("Мистецтво кіна") спеціальну замітку, яку подаємо тут в українському перекладі.

Гі де-Тарнова пише:

"Ірина Клен, донька відомого поета й письменника Юрія Клена, продовжує в Канаді свою артистичну кар'єру. Минулої весни панна Кленівна успішно пройшла перевірочну комісію при студії "Ренесанс Фільм" у Монреалі і після того мусіла лише остаточно опанувати французьку мову, яку добре знала ще з дому. Зважаючи на свій талант, вона одержала пропозицію безкштовно користати з науки дикції й мови при французькому театрі "Ля Компаніос" і з приватних лекцій в артистичній групі "Маски". З цієї нагоди панна Кленівна цілком

скористала, хоч, як і кожна скиталка, відбула контрактіві зобов'язання на працю.

З цієї весни Ірина Клен починає працювати в "Ренесанс Фільмі" в Монреалі, з чим і вітаємо молоду артистку, бажаючи їй успіхів і витривалості в початкових труднощах мистецької кар'єри.

Цікаво подати декілька відомостей про молоду й талановиту доньку відомого поета. Здобувши середню освіту, Ірина вчиться у фахових школах у Берліні, Відні й Празі і вже тоді (в часи війни) дебютує в театрах і кіностудіях. В числі її професорів бачимо таких майстрів театру й кіна як Генріх Георгі, Атіла Горбігер, фільмовий режисер барон Тарнова та інші. Художньо сформувалася Ірина в родинному колі під впливом свого батька, де на мистецьких вечорах складався її мистецький смак і витворювалось творче відчуття. На цих вечорах бували визначні представники літератури, театру й музики. Цікаво зазначити, що молода артистка має оригінальні погляди, від яких віє справжньою новизною і з яких бачимо шлях її мистецьких шукань і розуміємо напрямок її творчого шляху.

"Театральне мистецтво, — каже вона, — не повинно бути лише засобом забавки для публіки, а навпаки, воно мусить її підносити і направляти на вище, бо театр це — служіння Божьському, служіння прекрасним ідеалам". Її бажання? Бути не дешевою комедіанткою і тим більше не банальною "зіркою", а стати природньою, повною власної оригінальності артисткою. І вона бере для себе за приклад образ так глибоко змальований у вірші Юрія Клена, присвяченому доньці:

"В одежах білих Беатріче, —
Несе дари і радощі нові,
І в серце сипле зорі снігові..."

Так пише про радощі чистого мистецтва Іринин батько Юрій Клен. Ми тишімося, що молода артистка бере своє надхнення з цієї символіки і віримо, що вона цим робить не лише честь світлій пам'яті свого батька, але й українському мистецтву, яке вона репрезентує, а також і собі, виявляючи чаруючі риси своєї душі, духа, темперамента і таланта".

З французької мови переклала Н. Г.-Р-ва.

25 ЛІТТЯ ХОРУ ІМ. ОЛЕКСАНДРА КОШИЦЯ

У квітні цього року українська громадянська Філадельфії (ЗДА) урочисто відзначила 25 ліття Мішаного Хору ім. Олександра Кошиця у Філадельфії. З цієї нагоди в Українсько-Американському клубі на Джерменговн Евеню

відбувся великий бенкет, після чого хор успішно виступив із концертом. Тепер диригує хором п. Сергій Шевченко, що недавно прибув із скитальщини.

„Облога“ Ю. Косача в Торонті

Драматичний гурток православної громади при катедрі Св. Володимира вперше на американському континенті виставив „Облогу“ Ю. Косача. Звичайна вистава драматичного гуртка очевидно не викликала особливого зацікавлення, але сміливість взятись за „Облогу“ варта деякої уваги, тому ми зупинимось трохи на цій виставі.

Коли нема великих професійних театрів або вони є в недостатній кількості, то аматорські гуртки можуть відограти величезну роль в культурному процесі, бо вони тоді стають єдиною ланкою, що сполучає літературу, зокрема таку важливу ділянку її як драматургія, з найширшими масами народу. Кажучи іншими словами, аматори наснажують народ передовими національними й загальнолюдськими ідеями, які підносять література.

Це один, так би мовити, додатний бік діяльності артистів-аматорів. Але аматорство має ще й іншу сторону своєї діяльності, яка часом стає величезною перешкодою в розвитку культури. Інколи аматор не рухає, а просто гальмує культурний розвиток громади. Про від'ємну рису аматорства й хочемо сьогодні сказати.

Перш за все аматор в своїй масі малокультурний, але переконаний, що він досяг вершин культури і тому не хоче вчитись. Це веде до нерозуміння драматичного твору, а тоді й до неправильного його відображення на сцені. Аматор, як правило, невдоволений драматичним твором, він його часто скорочує, або й „поліпшує“ своїми додатками, себто, говорячи одверто, псує його. Друга від'ємна риса аматорства є його переконання, що він талант і все вміє й може, хоч таланти в житті трапляються дуже рідко. Третью хибою аматорства є нехтування технічними засобами вистави, мовляв „до нас і так публіка прийде“...

Отже, серед аматорів можна розрізнити два типи: аматори, які не підвищують своєї загальної культури і не вдосконалюються в артистичній діяльності, і аматори, які невпинно зростають і в кожній новій виставі здобувають нові знання й досвід.

Аматорський гурток православної громади в Торонті належить до цієї останньої, ліпшої, частини аматорів. Про це свідчить хочби те, що гурток не зупинився на, хоч і дуже добрих, але безліч разів границ, клясичних творах української драматургії, як „Наталка Полтавка“, „Суєта“ та інші, а шукає чогось нового і в цьому шуканні взявся за „Облогу“ Ю. Косача.

В загальному прем'єра „Облоги“ пройшла задовільно, хоч тавро аматорства тяжило від початку й до самого кінця вистави.

Це аматорство слідне перш за все у вивчен-

ні ролів. Окремі особи (В. Борис, А. Йова і навіть сам режисер) не опанували цілком тексту своєї ролі. Аматорством відгонить також у бутафорії сцени та в прикріпленні декорації, яка від легкого дотику рухається, а мури льоху... позагинались, як звичайне полотно! Це „дрібниця“, але вона псує враження.

З окремих виконавців слід відзначити Беатриче (Віра Борис). Коли взяти до уваги, що В. Борис вперше, чи майже вперше, на сцені, то вона виконала свою роль задовільно. Але в загальному вона не створила образу чарівної жінки, жінки великої культури і могутніх поривів духа. Молодій артистці треба було виявити більше експресії, ольше темпераменту й тепла, а часом більше ніжності й чутливості. Конче вдосконалювати дикцію. Всеаки В. Борис має проблески хисту і праця над собою, при вмілому керівництві режисера, забезпечить їй дальші успіхи, які вона вже осягла в „Облозі“ (особливо в 2-й дії).

Тиміш (І. Гудзовський) виконав роль до-сить добре. Бракувало може сили й блиску в 4-й дії. Молодий артист має добру дикцію. Відчуває міру (не „переграє“).

Бербецький (Л. Кемпе) найкращий з усіх виконавців. Особливо йому добре вдалися сцени пристрасти.

Дольче (І. Красножоний) задовільний, хоч нам здається, що мистець це не є амплуа І. Красножоного. Артистові слабше вдалися сцени ревности.

Дель Аква (А. Йова) — слабкий і невиразний. Вийшов на сцену непідготовлений.

Чорнота (Т. Перченко) — задовільний, хоч бракувало сили й старшинського блиску й гідности.

Шостенко (Н. Грабовський) — цілком добрий, хоч в майбутніх висгавих треба зменшити зайву різкість у рухах і мові.

Інші виконавці були більш-менш пристойні. Цілком слабкий і незадовільний джура.

Декорації Г. Новаківської цілком віддали стиль доби, виконані майстерно. Це — найсвітліша частина вистави.

Освітлення (Н. Олійник) досить добре (враховуючи засоби) доповнювало декорації.

Попри всі недоліки, які в аматорів неминучі, вистава пройшла добре, дивитись на неї було легко і приємно. Режисер (Л. Кемпе) зробив багато, але додаткова праця могла б значно поліпшити спектакль у дальших виставах. Сили на добрий спектакль гурток має. Про це свідчить хоч би й ця вистава, бо „Облога“ Ю. Косача ніяк не належить до легких п'єс і зробити з неї пристойний спектакль — уже велике досягнення для аматорів.

П. В.

БАНДУРИСТИ СПІВАЮТЬ СЕНАТОВІ

В квітні капеля Бандуристів ім. Т. Шевченка під проводом Гр. Китастого влаштувала концерт в залі сенатського будинку для сенаторів ЗДА.

В організації концерту взяли участь сенатори: Гарлі М. Кілгор, Гомер Фергусон, Г. Р. Кейн, Джан В. МекКорник, Джозеф В. Мартин та Лесли Л. Біфел.

Нема сумніву, що концерт нашої славної капелі в залі, в якій вирішуються справи світового значення і ще й для людей, які вирішують долю наймогутнішої сьогодні держави світу, має перш за все велике політичне значення.

Капеля співала з небувалим піднесенням та щирістю і її спів цілком захопив сенаторів. Один з них заявив: "Ця величня будівля ще ніколи не чула такого могутнього співу".

Сенатор Фергусон, дякуючи капелі, висловив надію, що це не останній концерт капелі для сенаторів, "бо сьогоднішній ваш виступ дав нам змогу пізнати красу й силу хорového мистецтва".

Цей концерт можна вважати за черговий великий політичний здобуток українства в світі, яких за останні роки ми маємо вже чимало.

З ДІЯЛЬНОСТІ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ТОВАРИСТВА У ФІЛЯДЕЛЬФІ

У квітні місяці минуло півроку від створення Літературно-Мистецького Товариства у Філядельфії. За цей короткий час товариство виконало немало праці. Крім кількох організаційних сходів, на зборах товариства заслухано 21 доповідь. Серед замітніших доповідей варто згадати: "М. Грушевський як редактор "Літ. Вісника" — проф. В. Дорошенка, "Народина ідеї самостійної України" — д-ра Л. Цегельського, "Лесь Курбас" — В. Блавацького, "Графік Нил Хасевих" — проф. П. Мегика, "Модерна українська поезія" (1900-1950) — поета Яра Славутича, "Народження американської літератури" — інж. Лева Яцкевича, "Літературні організації в 20 роках в Україні" — ред. Б. Романенчука, "Християнські критерії літературної критики" — д-ра П. Ісаєва. Крім

того, відбулися два творчі вечори письменниці М. Струтинської та поета Б. Кравцева.

Шевченківські свята було відзначено циклом доповідей: "Шевченкова поезія і наше покоління" — письменника А. Гака, "Шевченко — маляр" — проф. П. Мегика та мистецьким виконанням творів Шевченка Українським Театром у Філядельфії під мистецьким проводом В. Блавацького.

Окремо товариство влаштувало доповідь проф. П. Мегика "Як більшовики нищили українські церкви" (для широкого громадянства).

До управи товариства входять: В. Блавацький (голова), П. Андрусів (заступник), Яр Славутич (секретар).

СТРАДНИЦЯ

(Закінчення зі стор. 8-ої)

сніг, а в голубому небі заспівали перші жайворонки. Зі сходу посувався фронт і голосні стріли чулися кілька кілометрів за селом. Весняний вітер приносив гіркий запах пожарів, бо німці, відступаючи, палили села, а людей ловили й гнали в нову неволю. Я покидав своє село і мусів іти в чужий і незнаний мені світ. Нас гнали з села, а коли минали ворота Прокопа Зарічного, я побачив, що під його хатою сиділа на призьбі і грілася на сонці стара жінка. Я підійшов до неї: "Будьте здорові, бабусю", — кажу, — "я йду в далеку дорогу, а куди женуть, то й сам не знаю. Не знаю, чи повернуся й чи побачимось... Зайдіть коли небудь до моєї матері і потіште її, бо вона сьогодні також тратить свого сина... Зайдіть і будьте здорові..." Бабуся обняла мене й поці-

лувала мою голову. Кілька моїх гарячих сліз впали на темні зморшки її руки. З дороги кричав сердитий німець...

Ми виходили великим гуртом з села. За нами здійсмався голосний плач жінок і дітей. Дальше за селом, за темною смугою ліса, чулися стріли і в голубе небо підносилися дим. Це села горіли. Завтра, а може й сьогодні ще така сама доля спіткає й моє село. Там лишається дорога родина, мати, брати.

Як гуси, ми йшли довгим шнурком, а кругом нас їхали озброєні німці. Сонце сяло в небі голубому. Була весна. Гарна волинська весна. Я оглянувся і побачив ще як під Прокоповою хатою, зігнувшись, стояла стара жінка й плакала.

Здавалося, що чужа мати виряджала чужого сина в далеку путь. Та то так лише здавалося, бо хіба оця українська мати-страдниця чужа мені?...

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ЧИТАЙТЕ Й ПІДТРИМУЙТЕ

УНІВЕРСАЛЬНИЙ МІСЯЧНИК "НОВІ ДНІ"!

Археологічна знахідка в Києві

Київ — місто, яке має таку багату й славу та таку древню історію, яку мають не багато інших міст світу. Майже щорічно в Києві знаходять все

ні водовідливної магістралі, знайдено скарб — срібні і золоті високохудожні речі.

Під час земляних робіт на деякій відстані від того місця

карбуванням надзвичайно тонкої ручної роботи. У ній були срібні, позолочені електроніві (сплав срібла з золотом) і золоті речі. Збереглися вони загалом добре, тільки під час розкопки деякі підвіски наміста були пошкоджені.

Серед срібних речей є монетні гривни (давні грошові одиниці) так званого київського типу у вигляді зливків шестикутної форми. Гривни важать від 157,6 грама до 159,7 грама. Є також монетні гривни новгородського типу у вигляді довгастих брусків вагою від 195,3 грама до 196,25 грама. Такі гривни траплялись і в інших київських скарбах.

Серед знайдених речей є ще срібне позолочене намисто; воно складається із шести якореподібних підвісок та восьми намистин-бусин бочкоподібної форми, розташованих між підвісками (фото внизу). Друге намисто електронове. Воно складається з восьми хрестоподібних підвісок і дев'яти намистин - бусин бочкоподібної форми, розміщених між підвісками (фото зверху). Ці намиста прекрасної художньої роботи були коштовними прикрасами киянок з боярсько-князівського середовища часів Київської Русі.

Але ще цікавішими прикрасами були два колти — парні золоті сережки-підвіски (фото внизу). Їх носили коло вуха підвішеними на дужках до кайми, що охоплювала чоло. Сережки-підвіски складаються з двор опуклих і спаяних щитків, прикрашених перегородчастою різнокольоровою емаллю і мініатурним зображен-

нові й нові сліди давньої слави й багатства нашого народу, які часом відкривають нову сторінку нашої історії. На жаль, умови російського панування в Україні не дають змоги нашим вченим написати велику й всеобіймаючу історію Києва — цього справжнього серця України, хоч час від часу щось удасться написати.

Сьогодні ми даємо опис одного скарбу, який в 1949 р. відкопано в Києві. Скарб передано в Академію Наук у Києві для дослідження. Науковий співробітник Інституту Археології Академії Наук І. Самойловський з нагоди добуття скарбу дає таке вияснення:

“Древній Київ багатий на пам'ятники далекої минувшини. В його підземних сховищах зберігається чимало пам'яток матеріальної культури, що мають велике наукове значення для пізнання його славної історії й древньої культури.

У Києві немало знайдено цінних для науки скарбів тих часів, коли він був багатою столицею могутньої Київської держави, що об'єднала на своїй території східнослов'янські племена. У 1938 році, під час прокладання на Урядовому (кол. Михайловському) майда

знайдено другий скарб — на вулиці Жертв Революції (кол. Трисвятительській), біля Володимирської Гірки, поблизу того місця, де стояв Дмитрівський монастир XII сторіччя, фундаменти якого відкрила Київська археологічна експедиція у 1940 р. Тут був край древнього міста, а нижче, в долині, були нетрі з “Перевесисцем”, де влаштувалися лови на звірів. Тут під час небезпечки було заховано цінності, але ними не міг скористатися той, хто заховав їх, і вони збереглися до нашого часу. Було це під час татарської навали 1240 р., а може, й раніше, бо багатостраждальний Київ зазнавав чимало воєнних бур і злигоднів.

Виявлений недавно скарб біля Хрещатика був закопаний неглибоко: він лежав у землі на глибині одного метра.

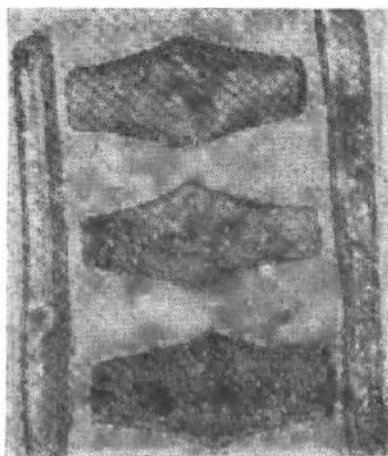
Скарб містився в невеличкій срібній чашці, прикрашеній

ням жіночих голівок у центрі колта. На голівках — вінці (корони), що їх носили жінки князівських родин. Кайма сережки - підвіски прикрашені сканню і зубчастим бордюром у вигляді променів із золотими дрібними головками на кінцях. На правій сережці-підвісці між променями збереглося шість перлин. На другому боці кожної сережки — теж емаль, середню частину якої прикрашає кольорова емальова розетка. Між щитками сережок є зверху отвори, в яких вміщались пахучі речовини. Ці два колти-підвіски являють собою зразки високохудожньої роботи емального і ювелірного виробництва у Києві в домонгольський період. В цьому виробництві Київська Русь випередила Західну Європу,

де техніка емалі тоді ще не була відома. Археологічні роз-

копки встановили наявність у Києві ювелірного виробництва високого рівня.

Золоті сережки-підвіски ва-

жать 84 гр 875 мг. Весь скарб важить 1.310 грамів 905 міліграмів. Дагується він XII сторіччям.

Скарб являє собою видатну археологічну знахідку часів Київської Русі і дає додатковий матеріал до вивчення високої культури наших предків.

Скарби говорять про те, що у ранньому феодальному суспільстві вироблялись і нагромаджувались цінні художні речі, предмети розкоші. Як доводять розкопки, Київ у ті часи був найбагатшим містом Подніпров'я, великим центром Русі, культурний рівень якого вищий, ніж у західних державах того часу. Київська Русь була велика і могутня світова держава, як говорить літопис, "слышима и видима во все концы земли".

Козацька галера в Пізанській церкві

"Ля галера козако-турка" — зветься цей цікавий експонат з другої половини 17 століття, який і досі зберігається в славнозвісній Пізанській церкві Лицарів (в Італії). Ця церква відома в світі тим, що сполучає в собі Божий Храм з "трофеїном", себто уявляє з себе церкву-музей трофеїв, подарованих церкві віруючим лицарством, як вияв вдячності за покровительство Божественних сил.

Надзвичайно цікаві написи на всіх цих дарунках-трофеях і вивчення їх дало б матеріал для великої статті. Та ми лиш обмежимося пам'яткою - трофеєм, який має пряме відношення до наших славних лицарів-козаків. Разом з тим подамо опис церкви, як тла, на якому виставлена ця цікава для нас пам'ятка.

Це — одна з найстарших і наслavnіших своєю архітектурою старих пізанських церков, фундаменти якої походять ще з давніх римських часів, про що свідчить характер її мурування. Є здогадки, що це є колишній храм Мінерви — римської богині мудрости, — який пізніше став християнським

"воєнним" храмом. Старі документи свідчать, що цей храм належав лицарському ордену. Лицарі його обновили й прикрасили в часи Хрестових походів. З того часу храм і став "трофеїном" лицарської слави й героїства і присвячений "Пресвятій Діви Марії, Цариці Небесній". Тут протягом багатьох віків складено все те, що вдячне лицарство давало в подарунок Божій Матері. Цей прекрасний строгий храм прикрашено знаменами, бунчуками, зброєю, частинами кораблів, гармат, тканинами коштовних палаток та одягів, моделями галер та іншими подібними речами. Вся ця воєнна здобич покладена до стіп Пресвятої Діви Марії. Містичність лицарства й християнства зливається в дивний акорд, що здається звучить у вічно-холожавих сутінках храму.

Вдovж головних стін ви бачите борти галери. Ніс і корма її займають окремі простінки: фактично це тільки оздоблені різьбою частини флангів галери, на яких серед тяжких барокових прикрас збереглися фігури і сліди фарби та по-

золоти. Ця різьба (майже людського розміру), показує різні сцени з турецько-козацьких війн. Постаті козаків і турків в їх одягах надзвичайно добре відображені. Ці фігури творять різні сцени: бій, полон, страту, двобій, братання тощо. Всі ці сцени з'єднані, або обрамлені тяжким плетивом характерного барокового орнаменту та всілякими скульптурними мотивами, питомими цьому стилеві.

На фігурах козаків і турків добре передано типи обличчя, а також і зачісок волосся (козацькі оселедці і турецькі "кучми"), козацька й турецька зброя та одяги. Історія цієї галери досі ще нікого не цікавила, ніхто того матеріалу не студіював і не досліджував, тому ми змушені обмежитися лише тим, що подають музейні каталоги. Каталоги ж тільки свідчать, що галера подарована, як вияв вдячності від групи кавалерів-лицарів пізанців, що привезли її як трофей з морського бою з турками, в якому вони приймали участь разом з лукезами та генуезцями. Подано місце й дату бою і назву трофею: "Галера козако-турка".

Н. Г. Р-а.

Пласт і питання соборности

У великодньому числі "Нових Днів" п. П. Л. у своїй статті "Пласт за працю" заторкнув і питання соборности пластової організації. Виходячи з

Складання вінка на пам'ятник Невідомого Вояка в Оттаві 11. 11. 1949 р. Сенаторка О. Кісілевська в товаристві "пластового люду".

позитивного наставлення до Пласту автор у добрій вірі від себе передбачає, що "Пласт законсервується й далі нічого не зробить... у напрямку свого розвитку до соборної організації української молоді", бо мовляв "досі у Пласті дуже мало молоді з центральних і східних областей України чи навіть Волині". Як виходить далі зі статті, то хтось авторові пояснював відсутність у Пласті згаданої молоді тим, що "колишня підсоветська молодь не розуміє Пласту й тому не йде до нього..."

Що ж воно таке соборність?

З самого початку треба відмітити, що таке ставлення про блеми, як її ставить п. П. Л., виявляє неознайомленість з пластовою організацією. Далі, треба ствердити, що єдиною, либонь, організацією свого роду, яка не хворіє на соборність у вищезгаданому розумінні, є наш Пласт. Та, насамперед, що таке ота соборність? Автор цих рядків її розуміє так: це

перш за все така побудова української держави, яка б об'єднувала всі українські землі. З такої концепції народилось, чи пак відродилось, в українському народі прагнення добитись тієї соборности, щоб побудувати свою соборну державу.

Різні займанці намагались притупити в українському народі отаке розуміння та прагнення соборности. Тим то й позначки цього впливу були, чи й ще подекуди є, слідні. Свідомі ж верстви українського народу звернули свою пильну увагу на усвідомлення собі цього важливого питання у процесі українських державницьких посявань. Через те й воно увійшло в систему виховання молоді, а універсал про соборність (22-го січня 1919) став наріжним каменем українських соборницьких посявань.

Хибне розуміння соборности

Проте ж, у нас поняття соборности з бігом часу викривлено та зведено на манівці, головню в наслідок "хвороби на соборність". Кожна бо організація, і поготів політична, намагається задовольнити фальшивозрозумілий принцип соборности і хоче мати між своїм членством, принаймні "на показ", українців з усіх земель. Наприклад, ми нераз були свідками такої аномалії, що, кермуючись саме тією сповідною соборністю, втягають до різних організацій невідповідний елемент, або вибирають до різних управ, зі шкодою для даного товариства чи організації, людей, яких би треба було, і можна б було, заступити кращими. Однак "принцип соборности" тут важливіший за справу! Адже така "фізична соборність" членства в такій чи такій організації не конче доказує, що вона й є насправді соборницька, бо її члени можуть думати категоріями несоборницькими, або можуть у своїй практичній

роботі розминатись з непорушними для соборника основами соборности (приклади: "східняки" — "західняки", православні — католики, тощо).

Як Пласт розуміє соборність?

Не зважаючи на те, що Пласт таки має більше членів, як "на показ", з різних закутин української землі, він таки дуже далекий від вищезгаданого розуміння соборности. Завдання та ціль Пласту не в тому, щоб згуртувати у собі молодь, менш-більш, пропорційно з усіх українських земель. (а хіба ж воно таке важне на еміграції?) і тим стати сповідно соборницькою організацією, але щоб його члени навчилися по-соборницьки думати. Для цього не важливе те, чи молодь походить з тієї чи тієї частини України, але щоб Пласт дав їй молоді тривкі підвалини змісту людини — характер, щоб навчив її думати категоріями державницькими та щоб виростив її на українських патріотів.

Чи не цікавим буде звернути увагу на те, що ми не зазначимо в інших народів, які колись, а то ще й недавно, були теж поневолені різними займанцями, щоб у них про-

Присяга юначок з гуртка "Лісові Відьми" (Ганна Цап, Зеня Кахновець, Зеня Капій). — Оттава, 22. 12. 1949 р.

являлась саме оця проблема “фізичної соборности” осіб. Там якось ніхто нікого не питає, з яких хтось земель, чи та або та організація об’єднує у собі членів з усіх закутин даної країни, але яку вона працює виконує, які її члени, що вони роблять, як поступають, словом — що вони собою являють! І таке ставлення справи — правильне.

Чому у Пласті менше молоді із східних земель?

Що у Пласті відносно менше елемента з-під сов’єтської займанщини, то це зовсім зрозуміле явище і, думаю, навіть для цього зайві пояснення.

Адже треба мати на увазі хоч би тільки те, що на західно-українських землях Пласт діє майже вже **сорок років**, а на східно-українських майже зовсім ні, тож цілком природно він у Західній Україні вже вріс у ґрунт. Подруге, коли б Пласт розраховував на т. зв. “масівку”, то напевне зміг би притягти численіш молодь не тільки з східно-українських земель, але й таки з західно-українських. В чому ж справа?

Потрібний виховницький кадр!

Треба пам’ятати, що Пласт — це виховна організація, тож йому потрібний відповідний

виховницький кадр. Треба знати, що кожна новацька та юнацька клітина мусить мати свого впорядчика - виховника; мусять бути різні зв’язкові та коші, а це все — виховники. Не кожний же має дані бути виховником, хоч є добрим пластуном. Тож Пласт мусить це мати на увазі, коли не хоче зійти на манівці. І тому пластові ряди зростають **тільки в міру зростання виховницького кадру**, а його не можна “сфабрикувати” нашвидку. Для цього треба років наполегливої праці. Війна ж зробила свої надщерблення і в цій ділянці.

Антін Івахнюк

Доказ сили чи безсилля?

В квітні сталася подія, яка стривожила цілий світ: советські військові повітряні сили збили американського військового літака, а советський уряд заявив американському урядові ще й нечувано гострий протест, запевняючи, що американський літак літав над територією ССРСР і ще й обстрілював советських літаків...

Дальші події розвивалися з бискавичною швидкістю. В советських газетах появилася демонстративне повідомлення про нагороду літунів, які “особливо відзначились” у виконанні спеціального завдання в обороні країни; американський уряд відкинув ноту ССРСР і взаємн вислав свою, домагаючись прощення від уряду ССРСР, обіцянки, що такі випадки не повторяться та компенсації за втрату майна й життя своїх громадян. При цьому американський уряд запевнив, що той літак не літав над територією ССРСР, а над нейтральними водами Балтійського моря і не міг стріляти, бо не був озброєний. Американський сенат відбув тривожні наради, де не раз чулося магічне слово “війна”, і виніс ухвалу про посмертну нагороду загинутих літунів...

Поруч з тим преса повідомила, що в Будапешті сподівалися війни й люди почали запасати цукор та муку. Нема сумніву, що те саме сталося у Києві й Харкові, в Кракові й Вільні й у всіх інших містах поза залізною заслоною, але відомості про те не проникли в пресу світу.

Такий перебіг подій. Але, врешті, нас цікавлять не самі події, а причини, які їх викликали. Виникає питання: чи ССРСР хотів цим спровокувати війну, чи мав на меті щось інше?

Знаючи внутрішню політику й становище ССРСР можна сміло твердити, що ССРСР тепер до війни ще не готовий і прагнути її не може.

Навпаки, він її боїться. На доказ цього скажемо: 1. ССРСР не закінчив відбудови своєї економіки, зруйнованої останньою війною, 2. ССРСР ще не поповнив втрат в людях, яких мав в останній війні понад 25 мільонів боєздатних одиниць, 3. ССРСР не справився з підпільними рухами, особливо в Україні, Білорусії й у балтійських країнах, 4. ССРСР не провів відповідної генеральної чистки серед армії і взагалі серед своїх “щасливих” громадян, яку мав пережити перед вибухом останньої війни (Єжовщина).

У Вашингтоні останній інцидент викликав неспокій і незрозуміння: переважала думка, що ССРСР провокує війну, хоч у тому ж Вашингтоні разом з тим вважають, що ССРСР до війни ще не готовий. В доказ цього твердження там наводять такі дані: ССРСР має 71.790 миль залізничної колії, а ЗДА — 232.524 миль; в останній війні ССРСР втратив 55% паровозів і 45% вагонів, було зруйновано 70.000 миль колії, 15.000 мостів і 4100 станцій; в 1949 р. ССРСР виробив 890 нових паровозів, а ЗДА — 1487; в 1949 р. в ССРСР збудовано 39.000 товарних вагонів, а в ЗДА 102.000; в 1949 р. в ССРСР зроблено 250.000 вантажних і пасажирських авт а в ЗДА 6.000.000. Коли порівнювати річкову й морську флоту ССРСР і ЗДА, то будуть ще сумніші для ССРСР цифри.

Цілком інший стан з повітряною флотою. ССРСР має тепер 32 тисячі літаків цивільної флоту та 7 тисяч військових літаків. Ці літаки можуть за один раз скинути 100 тисяч спадунів! Але у Вашингтоні... тішають себе думкою, що ССРСР готовий до війни **континентальної**, себто в Європі та в Азії, але неготовий до війни **міжконтинентальної** і тому до ЗДА не досягне...

Це думка військових експертів Вашингтону. Наша ж думка, яку ми висловили вище, є цілком інша: ССРСР до війни (навіть у Європі) ще не готовий, але не тому тільки, що він слабший економічно й технічно, а тому, що він не готовий внутрішньополітично: не поповнено й відповідно не оброблено його людські резерви. І це єдине, що стримує ССРСР від проголошення війни.

Взагалі ж, ССРСР, як і колишня Росія, ніколи не розраховував лише на техніку. Сталін колись сказав: кадри вирішують все. І ці кадри, живі люди, які творять технічні засоби і їх урухомлюють, врешті таки й вирішать все. Сучасна Росія прекрасно розуміє, що з її кадрами тепер не все в порядку. До війни тим кадрам втовкмачувалось в голови, що ніхто не посміє переступити советського кордону, а армія ССРСР “битиме ворога лише на його власній території”. І кадри врешті вірили в те. Війна ж показала, що то була лише гола пропаганда: німці досягли не тільки кордонів, а дійшли до Ельбрусу, до Каспію, перейшли Волгу й майже оточили Москву!

Тепер ті “кадри” певні, що ЗДА, які є економічно сильніші за Німеччину часів Гітлера, легко підуть ще далі. Одним словом, населен-

ня ССРСР втратило віру в силу своєї соціалістичної держави, а це становить величезну загрозу для існування ССРСР навіть у мирний, а не то що у воєнний час. Це та слабкість ССРСР, якої не бачать зматеріялізовані аж до кісток політики й військові експерти ЗДА, які силу держави міряють лише доляром та кількістю машин.

Цим і треба пояснювати випадок з американським літаком.

Зважившись на такий нечуваний в історії ССРСР крок, ССРСР мав на меті не провокацію війни, яка для його смертельна, і не намір захитати віру Західного світу, а лише намір **знищити невіру** своїх громадян у сили своєї держави.

Знаючи, що ЗДА лише вираховують, чи нападе ССРСР на Вашингтон і Нью Йорк, в керівників ССРСР не було страху, що ЗДА проголосять війну. Таким чином мета досягнена: керівники ССРСР, збивши американський літак, підірвали серед свого громадянства віру в сили ЗДА і примусили його вірити в непереможну силу ССРСР.

І це велика політична програма ЗДА, які нехтують внутрішніми силами ССРСР, а орієнтуються лише на свої долари. **Пеку.**

На зорі моторової епохи

Діялося це одного гарного весняного ранку 1890 р. в Парижі. Жюль Верн, відомий вже тоді у Франції та й у всьому культурному світі автор пригодницьких повістей, саме здав до друку свій новий твір, “Цезар Каскабель”, в якому описав поворот одної французької родини з Нью Йорку “моторовим возом” через ЗДА, Канаду, Аляску, Сибір, Росію й Німеччину до рідного Парижа.

“Я все думав, пане Верн”, — сказав, сміючися, його видавець, — “що ваша буйна фантазія не має рівної собі в цілому світі, але мені здається, що цим разом ви перейшли самого себе. В мене тільки є одне мале застереження — у вашу видумку не повірять жодна людина, що має здоровий глузд”.

Коло 18 років пізніше — 12 лютого 1909 р. — цікава й весела юрба ньюйоркчан заляла вулиці Менгеттену. Поліцаї на конях з трудом промощували собі шлях до серця міста — Таймз Скверу. На площі стояло шість казкових “моторових возів”, які рухалися без коней, а їх “залогі”, одягнені в полярний виряд, видавалися зібраному натовпові гістьми з другої планети. Від подуву свіжого вітру, який віяв десь зі сторони океану, весело лопотіли французькі й італійські триколюрові хоругви, гордий стяг кайзерівської Німеччини й американські зоряні прапори. “Чародійні вози” вирушали в далеку дорогу — шляхом Вернових

героїв, крізь безкраї рівнини Америки, недоступні гірські хребти Аляски і пустирі Сибіру до столиці світу Парижа.

Американська преса розтрубила “епохальну подію” по цілій земній кулі. Найкращі споміж найкарших — сміливі, досвідчені спортсімандрівники чотирьох народів Заходу стали до змагання, якому судилося розпочати “моторову добу” світової історії.

Захоплені юрби глядачів скрізь вітали подорожних. На їх честь влаштовували офіційні приняття і концерти. Ілюмінували міста і вистрілювали почесні гарматні сальви. Шість днів після початку змагань французький автомобіль “Де Діон” і американський “Томас Флаєр” випередили своїх суперників, що зав’язли на болотяних дорогах, та добилися до берегів озера Ері. “Наш противник число один”, — нарікав у своєму щоденнику французький змагун Сен Шафре, — “це болото, жахливе, липке і грузьке американське болото, зрадливіше від рухомих пісків Сахари”. Завзята боротьба за першість не припинилася ні на хвилину. Змагаючися з важкими сніговими бурями, бездоріжжям і виснаженням “Томас Флаєр” випередив незвичних до американських умов французів і 25 лютого врочисто в’їхав до Чікаго, проїхавши за два тижні 1037 миль.

Перед змагунами стелилася далека, небезпечна, повна пригод і переживань дорога до зо-

лотого штату — Каліфорнії, оспівана у старих піснях відважних мандрівників, які перші промостили шлях до побережжя Тихого океану. “Я ніколи не забуду”, — писав кореспондент “Нью Йорк Таймсу”, що був невідступним супутником американських змагунів, — “незрівняних заходів сонця над безмежними преріями Айови й Небраски, скалистих нетрів Вайомінгу, таємничого штату Юта — царства мормонів і блакитного, безхмарного неба дикої Невади, країни кактусів і пісків, що простяглася далеко на південь, аж до того місця, де овид закривають срібні узгір'я старовинної Мексики”.

42 дні після від'їзду з віддаленого на 3836 миль Нью Йорку, далеко попереду своїх суперників, “Томас Флаєр” проїхав вулицями Сан Франциско, закінчуючи переможно перегони крізь американський континент. Тільки два роки проишли від тої хвилини, коли горду “королеву Тихого океану” навістив жахливий землетрус, який 18 квітня 1906 року знищив близько 30 тисяч будинків міста та заподіяв шкоди на пів мільярда доларів, але Сан Франциско піднялося з руїн мов казковий фенікс і знову пульсувало невтомною енергією. Місто авантюристів і шукачів золота зготувало сміливим пригодникам таке прийняття, яке старовинний Гім влаштував колись своїм тріумфаторам.

Плян, виготовлений керівництвом перегонів, передбачував перевіз всіх змагунів та їхніх автомашин кораблем до містечка Вальдез у південній Алясці, звідки перегони мали продовжуватися за маршрутом, який вів через Берінгову протоку і Чукотський півострів. Цей проєкт показався неможливим до виконання з технічних причин. У гру входили не так дуже важкі теренові умови гористої Аляски, як скорше те, що Берінгова протока, ширина якої досягає 66 миль, а глибина 180 стій, майже ніколи повністю не замерзає. Це відхилення від первісного пляну не перешкодило паризькому “Матенові” помістити місяць пізніше таке міркування: “Мрійники хотіли б побудувати там (між Аляскою і Чукотським півостровом — прим. Ред.) залізницю, яка походила б тунелем під морським дном і сполучала б прямо Париж з Нью Йорком. Мрії деколи стають дійсністю”.

Остаточо вирішено, що всі змагуни переплинуть через Тихий океан кораблем та спільно почнуть кінцевий етап перегонів від Владивостока. Ясно, що “Томас Флаєр”, який випередив у перегонах через Америку свого найгрізнішого суперника, німецьку машину “Протос”, на 15 днів дороги, мав найбільші шанси на перемогу.

Подорож через найбільший океан світу була для всіх змагунів незабутнім пережиттям. “Ми плили”, — писав кореспондент “Нью Йорк Таймсу” у поетичному репортажі до своєї газети, — “прастарим шляхом британських мореплавців, конкістадорів Півночі — Дрейка, Кука і Ванкувера. Безкрая водна пустиня видавалася

нам країною невідомого, царством пригод. Далеко, за скалистим ланцюгом Алеутів, вічна мряка окутувала затоки і фіорди Аляски, але наш корабель ніс нас дальше на південь, попри розквітлі черешневим цвітом сади Японії, до берегів старовинної, одвічної Азії — коліски цивілізації й матері людства”.

22 травня змагуни залишили за собою Владивосток і вирушили до віддаленого за 8280 миль Парижа. Перед ними пересувалася, немов у калейдоскопі, Манджурія — країна прастарих лісів, непереходимих рік, урожайних рівнин і скалистих гір — обітована земля для мільонів китайських поселенців. Безконечно тягнувся шлях сибірських монотонних степів і несходимих тайг Сибіру. Місцеве населення радо допомогло подорожнім, а на безкраїх просторах між Іркутськом і Омськом влаштовано що 300 миль зупинки, де змагунів забезпечувано харчами і пальним. Химерна сибірська весна зі своїми відлигами та бездоріжжям сповільнила темп перегонів, але не могла зупинити завзятих очай духів, які шукали за перешкодами і невідгодами тільки на те, щоб їх перемагати. Старі сибіряки вважали їх за “своїх”, хоч не розуміли їхньої мови і залюбки співали їм своїх старовинних пісень про отамана Єрмака, що перший дійшов зі своїми козаками над береги Обі та Іртишу й потонув у хвилях зрадливої ріки. Кореспондент “Нью Йорк Таймсу”, що вільно говорив п'ятьма європейськими мовами, перекладав своїм супутникам ці старі пісні про вісім сотень смільчаків, які завоювали велетенські простори західного Сибіру і про забуту могилу їхнього отамана “за уральським хребтом, за рікою Іртишем, на далеких узгір'ях Алтаю”...

Жахливий темп перегонів виснажував змагунів та вичерпував їхні сили. “Томас Флаєр” з трудом добився до Омська, випереджуючи на один день дороги своїх суперників, але п'ятьдесять миль за містом зав'яз у багнистому терені. Направа машини, пошкодженої у важкій аварії, забрала повних п'ять днів цінного часу. Німецьке авто “Протос” висунулося на чолі змагань, без ніякого труду пробралася через уральські гори і 48 днів після від'їзду з Владивостока тріумфально в'їхало до Москви. 20 липня цар зустрів переможців у Петербурзі та вручив їм цінну нагороду за виграння перегонів через Росію. Найважча частина змагань була закінчена. Після врочистого прийняття в Берліні, “Протос” вирушив у останній проміжок своєї подорожі через три континенти і 26 липня добився до Парижу, вигравши перегони через Азію і Європу чотирьома днями різниці, але в загальному підрахунку все ще 11 днів позаду “Томаса Флаєра”, переможця на дистанції Нью Йорк — Сан Франциско. На вулицях і бульварах розкішної столиці над Сеною героїв зустрічали сотні тисяч темпераментних парижан і парижанок. Під час офіційного бенкету, влаштованого на честь змагунів редакцією щоденника “Матен”, їх засипали квітами,

носили на руках, обіймали і розцілювали.

"Панове", — заявив посадник Парижу, піднімаючи тост за їхнє здоров'я, — "запам'ятайте добре теперішню хвилину. Живемо в дивних часах, коли мрії тисячоліть стають дійсністю, а задуми одиниць перетворюють цілий світ". Сьогодні, коли тисячі заводів у всьому світі

випускають щорічно мільйони автомашин, а модерні магістралі густою мережею вкривають цілу земну кулю, наше признание і подив належать тим, які своїм сміливим подвигом розпочали нову добу в одвічному змаганні людини з часом і простором.

Ю. Б-р

РЕЦЕНЗІЇ

"ЛИС"

Врешті, всевидючий і всезнаючий хитрий "Лис", одержавши дозвіл він незрівняного досі Е. Козака, закурив свою знамениту люльку і пішов на оглядини велелюдних міст Америки, відкриваючи цим не чергову, а мабуть чи не першу сторінку українського гумору на американському континенті. Його враження від першої подорожі, занотовані в перших трьох числах, свідчать про те, що "Лис" має життєрадісний гумор ("І нам було не легко", стор. 2, ч. 2), який часом переходить у тонкий сарказм (напр. "Гомін джунглів", стор. 3, ч. 3), а його політична сатира така гостра й дотепна, а крім того ще й така актуальна, що "Лис" не побоїться конкуренції не тільки українських видань такого типу, а може навіть і найкращих світових. Про це свідчать хоч би такі речі, як "Весна за залізною заслоною", стор. 1, ч. 3, "Куди копитесь віз революції", стор. 4, ч. 3, "Великдень, 1950 р.", стор. 1, ч. 2 та інші подібні твори. Мусимо також признати, що "батьки й добродії народів" — Сталін і Молотов — у "репродукції" Е. Козака свіжі, оригінальні й досі неперевершені.

Дивує нас тільки одне: як сталося, що мудрий і сміливий "Лис" переіменувався на "Фокс"? Така рабська догдливість йому ніяк не личить, тим більше, що того ніякі газети й журнали в світі, крім американсько-українських не роблять.

Прикро вражає також зловживання жаргоном. Є загроза, що "Лис" (принаймні деякі його автори) скоро цілком відмовиться від української мови, а переїде на галицько-американський жаргон, що сприяє не зменшенню шкідливого впливу цієї справжньої "язви єгипетської" на українську культуру, а навпаки, може поширити жаргон і на ті групи нашої еміграції, які досі з його не користались.

У "Зверненні" до читачів (ч. 1, стор. 3) "Лис" обіцяє "розвеселити оцю похмуру громаду, продовжувати традицію незрівняного українського гумору славних запорожців, С. Гуданського, Гоголя, Остапа Вишні..." А це дуже зобов'язуюча обіцянка. Ні С. Руданський, ні М. Гоголь, ні О. Вишня не писали жаргоном, тому їх гумор загальноукраїнський, а крім того він надається й до перекладу на чужі мови. Попробуйте ж ви перекласти на іншу мову жаргоном писані гуморески І. Керницького! Що лишиться після того з його "гумору"? А як би взяв якийсь число "Лиса" й одвіз до Києва чи Львова, то там його не вчитали б. Хіба що спеціальний коментар додати...

Коли Остапа Вишню запитали колись, від кого він навчився такої соковитой української мови, то він дав дуже просту й всеобіймаючу відповідь: "Я її виссав з маминої ціці..." Боїмося, що талановитий співробітник "Лиса" І. Керницький на подібне запитання мусів би відповісти: "Я її виссав з кволіх грудей галицько-американської тети"... Може американська "тета" й багатша, але українська мама рідніша і її соки для українського письменника не тільки поживні, а цілющі.

Жаргон не засіб гумору, а ціля для обстрілу й цілковитого викоринення, тому талановитий "Лис" не сміє бовтатись у захлїп калабані жаргону й мовного провінціалізму, а мусить вийти на прозорі води українського мовного океану, що забезпечить йому ще більший успіх, як він має, а крім того це дасть йому змогу зробити свій вклад в будову української культури. П. В.

КНИЖКА, ЯКОЇ НЕ ТРЕБА ЧИТАТИ

Іван Манило: "ЗАПОРІЖЖА СМІЄТЬСЯ". В-во (авторове?), друк: Друкарня Д. Саминна, Аугсбург, Німеччина 1950 р., сторінок 27 + 5 малю 16-ки.

Сказати, що Іван Манило цілковитий бездара і стовідсотковий графоман не можна. Він досить грамотний, мова

його віршів відносно легка і плавна, часом у його можна помітити навіть проблески спостережливості й дотепу. Його байки, коли їх порівнювати з байками хоч би пджанського "літературного папаші" С. Цилипенка, яскравіші, часом написані невимушено й інколи читаються легко. Інша справа, що цей жанр мабуть в наш час успіху мали не буде.

Та не зважаючи на все вищесказане, остання книжечка його "творів" змушує нас погодитись з загальною думкою критики, що Іван Манило ніякої користі нашій літературі не приносить, а тільки шкодить. У книжечці, про яку пишемо, зібрані гуморески, поезії, епіграми й пародії, від яких не тільки пахне, а просто тхне жовчю й ненавистю до всіх діячів нашої літератури й літературної критики без уваги на їх стаж і творчі досягнення. І. Манило, висловлюючись "поетичною мовою" його політичних попередників футуристів, "мертволюк" не тільки на рівних собі, якщо не хистом і засадами перед нашою культурою, то бодай віком, а буквально на всіх діячів нашої літератури й культури взагалі. Особливо він не забув критиків, які не визнали його за генія. Він їх іменує: то "Жабин-Кабанець — засмоктана проява" (стор. 13), то "куросліп", "солітер", "графоман" "гермофродит" (стор. 27), то зухвало заявляє: "Вас — у пекло, а не в рай..." (стор. 18).

Не тільки критиків, а й усіх письменників і поетів він очорнює й плагатує, як ніхто перед ним. Для одних він просить дати "ім розуму й сили, щоб зрозуміли Манила!" (!!!), про інших він зубоскалить, що один з них дивиться "в моголу", другий — "у домовину", третій — "на спорожнений хрест поник", четвертий — "скрутився в ріг" і т. і. Одним словом, в найближчі дні всім і всьому кінець і завтра вже настане "золота доба", у якій літературним королем буде Іван Манило, про що він одверто й говорить: "Нам (себто І. Манилові! Ред.) рости, а їм капут!" (стор. 3).

Та найбільше обурення викликає пародія на одну з найщиріших і може найглибших своєю поетичною правдою й чуттями поезію Є. Маланюка "Під чужим небом". Найсвятіші людські почування, які вклав у свій твір Є. Маланюк, І. Манило, кажучи делікатно, бере під свої брудні лапті й намагається забруднити все те, що людина має за святе (стор. 23). Це така нестравна писанина, що ми з поваги до читачів відмовляємось навіть цитувати її.

Пригадуємо собі, вірш російського поета С. Єсеніна, що під назвою "Моя відповідь Дем'яну Бедному" ходив у тисячах рукописних копій по всьому СССР. Думаємо, що І. Манило читав його. Коли ж він з того нічого не навчився, то ми ще раз нагадаємо йому, як Єсенін відповів тому советському писаці за його глум над людськими святощами (цитуюмо з пам'яті):

"Пусть миф Христос,
Пусть выдумка...
Тебе то что за дело?"

Тут виразно сказано, що коли ти така колода, що не маєш нічого святого й ні в що не моєш вірити, то це ще не значить, що маєш право глумитися над вірою інших. І далі поет говорив:

"Нельзя ж на всю і всех,
Как годовалий псос,
Захлюбываться лаяем..."

Ці слова ніби цілком сказані про збірку І. Манила "Запоріжжя сміється", якою він себе поставив поруч з Дем'яном Бедним, а його "творчості" навіть большевики зрелися. У Манила вийшов не сміх, а найменше (знову з поваги до читачів уникнемо властивої назви) непристойність...

На висновок скажемо: порядна книгарня збірки І. Манила "Запоріжжя сміється" на свої полиці не покладе, а людина, що має хоч трохи поваги до себе й до своєї культури, цієї збірки не візьме в руки. П. В.

“Пороги”

“Життя людей коротке, і трудна
путь до мистецтва. Свіла досконалсь
зворони має — тьмяні — імена:
біль пориву і праць тугу тривалість.
Але тим щасніше в легкій простір
выводить душу досконалий твір;
зв'язу радісну несе прекрасне:
в житті дчасним зна и понадчасне”.

М. Орест, “Пороги”, ч. 3.

для виховання дитини: релігійні й родинні справи, елементи державного виховання, впровадження дитини в організоване пластове життя, наука дитині любити й розуміти природу — одним словом, тут є все те, що потрібно не тільки пластовому, а й кожному виховникові молоді. Тому бажано, щоб ця книжечка опинилася в руках не тільки пластових прихильників, а й всіх тих, що бажать добра молоді, що хотять зберегти її від винародовлення й розкладу, що так легко приходять на чужині. Добре було б познайомитися з цим твором і тим, які мало що знають про Пласт і не пізнали корисного впливу пластового виховання на молоді.

Книжка досить добре ілюстрована (має 56 малюнків), що збільшує її якість. Технічне виконання гарне, друк густий і чіткий.

О. Кисілевська

Від редакції: Вважаємо потрібним в дечому доповнити рецензію нашої шановної авторки, бо показати лише добрі сторони якогось видання, не добачивши недоліків, чи затаївши їх — рівнозначне скривдити автора, читача, а головне того, хто користуватиметься з тієї книжки. Тому звертаємо увагу на цілий ряд недоглядів і недоречностей, які на нашу думку є в книжці.

Перш за все не розуміємо чого в книжці слова новак, новачка, гніздо та інші пластові терміни пишуться з великої літери. Це суперечить не тільки граматиці, а й глуздові. Така фетишизація всього пластового відштовхує від Пласту багатьох і підриває довіру до його, надаючи йому характеру секти. Пластові керівники мабуть не раз чули завваги: за лілейками, бляхами й ремінцями не видно не то що виховання, а й самої дитини... Про це не слід забувати.

Сумніваємося і в доцільності виразу “Вірю в Бога”. Хіба можна й невірити? Для цього розділу можна було б знайти більш вдалий заголовок. Категорично засуджуємо вивоз: “Новак — не маленький песик, що не знає, коли й де чин народився” (стор. 29). Сумніваємося, щоб таке порівняння подобалося гарно вихованим дітям, а тим більше їх батькам... Не робить воно честі й пластовим виховникам.

Є недогляди в пунктуації. Наприклад речення “Мій дім моя громада” та “Україна моя батьківщина” не мають ніяких розділових знаків. Є багато й інших помилок. Наприклад на сторінці 31-й написано “ровий” і “зберігається”, а треба “ройовий” і “зберігається”. Хибую також будова речень: “Новак годує пташки”, хоч по-українськи треба сказати: “Новак годує пташок”. Вживається й не українські слова: знам'я (замість знамено), цукорка (замість цукерка, бо не цукорок, а цукерок). Подібних недоглядів у книжці багато.

Мова в книжці, а особливо в книжці для молоді, мусить бути бездоганна. Тим більше в нас на еміграції, коли більшість наших виховників (це можна сміливо сказати) малописьменна. Для таких виховників книжка мусить стати підпорю й основою у їх праці. Про це не сміє забути автор, а тим більше видавництво.

Вважаємо за коначне покласти край примітивізму в школі й у вихованні молоді взагалі.

КРАВЕЦЬКИЙ ПІДРУЧНИК

І. і Л. Білан, “КРАВЕЦЬКИЙ КУРС МУЖЕСЬКОГО КРОЮ І ШИТТЯ” (сис.ема “мін.с.ер”), стор. 48+4, 8, наклад автора, друк: друкарня “Української Національно-Видавничої спілки”, Вінніпег, 1950 р.

Про потребу порадишків і підручників з різних фахів тут, у Канаді, сперечатися не можна... до Канади прибула значна кількість українців і можна сміливо сказати, що 99% з них змушені були змінити свій фах. Ні держава, ні громадські організації Канади (українські й неукраїнські) не подбали, чи може й не могли подбати, про надцільніше використання десятків тисяч новоприбулих і вони самотужки змушені прокладати собі дорогу й набувати нові фахи. В таких умовах зд.валося б норм. льним мати цілу серію видань, які дали б змогу новоприбулому бодай ознайомитися з якимсь фахом, якщо не вивчити його.

Спробою заповнити цю прогалину і є видання, про яке говоримо. Автори на 48 сторінках великої всімким розповідають початкуючому кравцеві про все, що торкається крою й шит.я всіх родів чоловічого одягу, починаючи від підштанців і сорочки і кінчаючи пальтом, дощовиком і шапкою. Тексти пояснені тридцятьма рисунками, які уможливають легше зрозуміння і засвоєння предмету.

Цю книжку скорше можна назвати практичним довідником, як під.учником, бо в ній подано не теорію, а практичні поради з кравецтва.

“В житті дчасним знати понадчасне”... І не тільки знати, але й творити. Не тільки триматись дчасних буднів з дчасними турботами, але й звертати зір до вишого, яснішого, до того, що має в собі “біль пориву і праць тугу тривалість”, що виводить душу “в легкий простір”.

Можна було б, звичайно, жити й без того. Можна було б складати пезо до пеза, або доля до долара, нічого не читати, крім реклам і трамвайних написів, нічого не писати й не видавати. Це зовсім легко в Америці. Але, на щастя, то тут, то там — в Канаді, в Австралії, в Аргентині — знаходиться групка людей, що нос.ть в собі “оль пориву”, що щось творять на трудній дорозі мистецтва, щось пиш.ть, збирають, видають.

Перед нами 5 чисел літературно-мистецького місячника “Пороги”, що виходить в Буенос-Айресі (Аргентина). Головний редактор журналу — А. Калиновський, співредактори — К. Бульдин, І. Качуровський, О. Сацок, Ю. Тис. Скромно, але зі смаком виконана огортка мистцем В. Ласовським. Зміст журналів: поезії, париси, оповідання, фейлетони. Є речі справжньої мистецької вартости. є й випадкові, початківські. Як і в більшості журналів. Але важно не це. Важно, що журнал твориться, існує, як мистецька даність, що він поводи скучує біля себе тих, кому справа ровитку художнього слова не байдужа.

З сучасних українських письменників і мистців в журналі співпрацюють: К. Бульдин, А. Галан, В. Державин, О. Драгоманова, І. Качуровський, В. Ласовський, В. Олександрів, Є. Онацький, М. Орест, О. Сацок, Яр Славутич, Ю. Тис, В. Цимбал, М. Цуканова, Г. Черинь та ін.

Журнал старанно, включно до заголовків, ілюстровано, Коректа добра.

З окремих речей, що з'явилися досі в п'ятьох числах, слід відзначити філігранні поезії М. Ореста (“Граль”, “Н. Т.”), “Напис на фронтоні театру” та переклади з Метерлінка, І. Качуровського (“Село” — уривок з поеми про страшні часи розкуркулювання й голоду в Україні та ін.), А. Галана (оригінальні й перекладні), Я. Славутича (“Ворон”), Ю. Косача (“М. Гоголь”) та Г. Черинь. З прозових творів — психологічні оповідання І. Качуровського (“Постріл”, “Гундосовне”), М. Цукачової (“На грані двох світів”), А. Галана (“Розлука” та ін.), О. Сацюка (“Пташка з Генуї”, “Наложниця”), Є. Онацького (“Біль”, “Диявольський мук”) та деякі париси.

Добре редаговані сторінки “Цікаво знати” та сторінка літературних пародій.

Журнал “Пороги” є безперечним досягненням в національно-культурній праці української еміграції в Аргентині.

О. Бор.

ПІДРУЧНИК ДЛЯ ВИХОВНИКІВ МОЛОДІ

Л. Бачинський, ПЕРШІ КРОКИ (Матеріяли до проб), с. ор. 84, всімка, в-во “Молоде Життя”, Бльомберг 1949 р.

В кінці минулого року вил.овна дитяча література збагатилась ше одним вартисним виданням. Автор книжки, про яку пишемо — відомий друг молоді, автор 29 праць, колишній провідник Пласту на підкарпатті — зробив свій черговий вклад в убогу пластову літературу. “Книжка призначена, — говорить автор у передмові, — в першу чергу для виховників юнацтва. Виховник знайде у ній усе, що потрібно від прийманья новаків аж до перероблення матеріалу першої проби”. Справді, зміст книжки свідчить, що ця авторова обіцянка дотримана повністю. На початку її — інформативний матеріал про новацтво (Як стати новаком і новацькі проби), а далі такі 10 розділів: 1. Вірю в Бога, 2. Мій дім, моя громада, 3. Україна — моя батьківщина, 4. Пластове братство, 5. Рій і гніздо, 6. Кругом природа, 7. Знаки й сигнали, 8. Треба бути здоровим, 9. Новацькі гри і 10. Новак радить сам собі.

Як бачимо зі змісту книжки, то в ній є все, що потрібно

Технічний бік видання, коли не звертати уваги на друкарські вади (напр. косо обрізані примірники тощо), що є злівою всіх наших друкарень, цілком задовільний.

Мова видання засмічена галицькими провінціалізмами (напр. м'жеський — замість чоловічий, залізко — замість праска та інші) та непотрібними чужими словами (комплікації, евентуальний тощо). Але всетаки в автора помітна

тенденція наблизитись до норм літературної мови і це робить честь виданню.

Поминувши всі хиби, які в певній кількості має кожне видання, можна сміливо сказати, що рецензована книжечка стане в пригоді сотням, а то й тисячам початкуючих крапців, які прибувши на нове місце поселення, змушені братися за цей справді поштовий у Канаді фах. П. П.

СПОРТ

ЧЕРГОВИЙ ЗДОБУТОК СТ "УКРАЇНА"-ТОРОНТО

В квітні наші спортсмени здобули чемпіонат провінції Онтаріо з відбиванки у групі "інтер-мідіят" і перехідну чашу д-ра Брука.

Ця перемога є особливо визначна тим, що в історії канадійського спорту українці цією перемогою вперше здобули чемпіонат провінції. Технічні висліди турніру:

Україна — Петерборо 15:8
" — Ст. Катерінс 15:2
" — Лондон 15:9
" — Кітченер 15:9
" — ІМКА 15:13

"Україна" — 10 точок, I місце, ІМКА — 9 точок, II місце, Кітченер — 6 точок, III місце.

СПОРТОВА ХОРОНІКА

В квітні відбулися надзвичайні загальні збори товариства, на яких вибрано новий провід у такому складі: Я. Хоростіль — голова, Я. Лантура — перший заступник, Є. Івашко — другий заступник, М. Савка — секретар, Р. Костюк — скарбник, Тихий і М. Терепенець

— господарі, О. Чикало — орг. референт, І. Струк — референтка жіночих справ, д-р П. Глібович — культосвітній референт. Контрольна комісія: А. Палій — голова, М. Бачинський, С. Романенко — члени, О. Держко, Я. Ключник — заступники. Товариський суд: м-р. Я. Спольський, М. Балабан, Колодій.

Торонто. 23 квітня ц. р. в гімнастичній залі православної громади катедри Св. Володимира закінчилися змагання північно-американської Української Кошівкової Ліги. Перед початком змагань відбулася зустріч українських спортсменів з міською управою. Змагання виграла дружина Нью Йоркської католицької церкви Св. Юрія. Минулорічний першун — дружина православної громади в Честер — зайняла друге місце.

Про ці змагання не хочемо писати більше, бо це не що інше, як приклад, як не можна організувати таких імпрез. Організатори імпрези не запросили на свято не тільки української преси, а навіть спортових товариств міста. Все зроблено під гаслом: "Все для чужинців". Недиво, що жодна українська газета жодним рядком не згадала цієї значної події в українському спортовому житті. Хоч це і втрата для за-

Відбиванкова дружина СТ "Україна"-Торонто, яка здобула перше місце провінції Онтаріо і чашу д-ра Брукса.

гальної справи, але ми цілком схвалюємо поведінку нашої преси: пора, врешті, привчити людей шанувати не тільки чуже, а й своє.

Наш представник на змаганнях був, але нічого там українського не почув і не побачив. Можна зробити висновок, що місцеві спортивні організації виховної роботи серед своїх членів не ведуть, а спорт є не що інше, як самоціль. В такому разі виникає сумнів: чи доцільно витрачати на спорт громадську енергію й гроші?..

Ще одна деталь: нашому представникові, в доказ вплати вступу, прибили печатку (хемічним чорнилом!) на долоню, дуже намагаючись удекорувати руку зверху... Така "чёмна" обслуга в культурному світі стосується лише до худоби... В часи Івана Грозного і Петра I-го

в Росії таврували ще й каторжан. Але чи личить це тепер?

Шкода, бо була нагода зробити велике спортове свято, яке залишилося б у пам'яті на довгий час. Ця золота нагода змарнована.

Чи це піде на науку, чи ні? **П. К.**

Вінніпег. Футбольна дружина У. С. К. Вінніпег вже третій тиждень переводить суху заправу в залах ІМКА під керівництвом С. Романяка і Я. Кохана. Останньою зголосили свою участь слідуєчі футболісти: Б. Куссий, Я. Кохан, брати Пньовські та М. Срібний. Участь згаданих змагунів у футбольній дружині У. С. К-у є запорукою, що у змаганнях за мистецтво "Манітоба Футбол Ліг", У. С. К.-Вінніпег займе одно з почесних місць. **М. Вор.**

ШАХОВА ХРОНІКА

Монреаль. Шаховий турнір за першенство С. Т. "Україна" закінчився вислідом: 1-ий — інж. Савка, 2-ий — Грицак, 3-тій — Юрчишин. Учасників 14.

Алберта. Першенство на 1950 рік здобув українець В. Головач. Він вже четвертий раз підряд є першунем провінції Алберта.

Едмонтон. Минулорічний першун едмонтонських гімназій українець Т. Мельничук змагається й цього року за звання першуна.

Калгари. Українець Л. Сарчук закваліфікувався до фіналу за першенство Калгари.

Нью Йорк. Відомий український шахіст Мирослав Турянський здобув 2-ге місце в найкращому шаховому клубі Нью Йорку — "Маршал". Першим був Л. Еванс, що вже четвертий рік тримає першенство.

Оттава. В турнірі за першенство міста веде перд наш першун д-р Ф. Богатирчук з десятима виграними партіями.

Торонто. Т-во Українських Шахістів в Нью

Йорку запропонувало С. Т. "Україна" розіграти шаховий турнір кореспонденційним способом. З технічних причин турнір відкладено на пізніший реченець. **Єв. Он.**

Вінніпег. 17 квітня ц. р. закінчився шаховий турнір за мистецтво У. С. К. Вінніпег. Всіх учасників турніру було 19, з яких 7 закваліфікувалося до фінальних змагань. Першенство У. С. К. Вінніпег на 1950 рік здобув М. Воробець, здобувши 5½ точок на 6 можливих. Друге місце заняв С. Климчак — 5 точок, третє місце Л. Дреботі — 4 точки. Дальші місця заняли: Р. Король, С. Левандівський, І. Скороденський і П. Безкачко.

У шаховому турнірі за індивідуальне першенство м. Вінніпегу закінчилися змагання в клясі "Сі" й "Ді". В клясі "Сі" С. Климчак здобув друге місце, а І. Скороденський четверте. В клясі "Ді" Р. Вжесневський і В. Лазарович здобули першенство, здобувши 4 точки на 6 можливих. **М. Вор.**

Загадковий трунок

"Коли б я мав схарактеризувати Америку двома словами", — писав недавно ньюйоркський кореспондент відомого швейцарського тижневика "Ді Вохенцайтунг", — "я сказав би: "комікси" і кока-кола. Звичайно, не можна доказати логічного зв'язку між одним і другим, але кожний європеєць, який хоч раз випив пляшку кока-кола і прочитав зошиг "коміксів", зрозуміє його відразу".

Кока-кола порівнюють з гашішом і опієм, називають благословенням і прокляттям світу. Недавно комуністичні послы французького парламенту заявили, що кока-кола рішуче шкодить здоров'ю, бо одним з його основних складників є... фосфорова кислота. Європейські комуністичні партії вважають кока-кола символом американізації, "есенцією Америки". Боротьба проти кока-кола набирає прямо апо-

каліптичних розмірів і стає невід'ємною частиною ідеології всюючого комунізму. Цей "життедайний напій" вважають підступним ворогом, який розкладає "духовість Заходу", так, як колись європейська "вогниста вода" — горілка — розклала американських індіан. "Кока-коланізація" західньої Європи — це тема передових лівої французької і італійської преси. "Прогресивний" торонтський тижневик "Українське Життя" нарікає, що "відвідувачі Ленеції... зі страхом дивляться, як гондоли во-зять не людей, а... кока-кола". "В Каїрі", — читаємо далі, — "відкрито для неалькогольних мусульман "мечеть кока-кола" в присутності високих церковних достойників". Американці випивають щорічно двадцять з половиною мільярдів пляшок кока-кола. В одній тільки Атланти (штат Джорджія), світовій столиці кока-

кола, близько одної тисячі мільонерів доробилося свого майна на продажі цього напою, що став благословенням і прокляттям американського Півдня.

Початки кока-кола сягають 1880-их років. Хемічну формулу напою, яка по сьогоднішній день зберігається як "священна таємниця" (кажуть, що її знає тільки одна особа), уклав якийсь Пембертон, атлантицький "бізнесмен", а його книговод Робінсон придумав назву "кока-кола", магічне слово, що електризує мільйони американців. Назва "чародійного напою" те є звичайною нісенітницею, ні грою слів. "Кока" - це кущ, який росте дико в недоступних гористих районах близько західного побережжя Південної Америки. Його листя, висушене на сонці і перемішане з крейдяним порошком, є улюбленим дурманом місцевих індіанських племен. Коли його вживати в невеликій кількості, воно заспокоює голод і збільшує фізичні сили людини та дає їй змогу переносити найважчі труди, але ті, що надживають його, скоро стають податковими невірниками "небесного зілля", яке відбирає їм всю охоту до життя і робить їх пропащими людьми. Кущ коки вирощують тепер в багатьох країнах Південної Америки і в Індонезії та добувають з його листя цінний препарат — кокаїн. Американське міністерство здоров'я суворо заборонило вживати витяг з коки при виробі кока-кола.

Кола — це одно з дерев тропічної Африки. Його овочі, горіхи кола, мають також різні

СЛОВО МАЮТЬ ЧИТАЧІ

(Закінчення з 2-ої стор. обкладинки)

Крім того пані Стахова висловлює свою радість з приводу великих успіхів торонтонських спортсменів, зокрема шахістів.

Пан М. Костецький з Килемор, Саск. хоче, щоб у "Н. Д." було більше матеріалу про боротьбу України з окупантами. Зокрема домагається вміщення матеріялів про дії У. П. Армії.

Про це ми вже подбали і замовляємо відповідний матеріал. Маємо надію добути також дещо і про боротьбу У. П. А. Але передруків ми уникаємо, бо вважаємо, що мусимо дати нашим читачам не те, що вони вже десь читали, а тільки новонаписані твори.

Крім того звертаємо увагу п. Костецького, що наш народ бореться з окупантами не тільки зброєю, і не тільки в лавах УПА. Ця боротьба така різноманітна, як саме життя. І про неї в кожному числі ми писали й пишемо.

Всі ці листи говорять самі за себе. Вони свідчать, що наші люди не розтратили своєї сили й віри, що наша еміграція цілком здорова і ми не маємо підстави впадати в песимізм і безнадію. Разом з тим, вони заохочують нас до дальшої праці, бо свідчать, що наш журнал став на правильний шлях і цим шляхом мусить іти й далі.

Решта листів — у наступних числах.

ВІД РЕДАКЦІ Й АДМІНІСТРАЦІ

1. Друкарський недогляд. На 30-й сторінці цього числа зроблено помилку: замінено склади шпальт. Просимо Шановних Читачів пробачити за недогляд і, читаючи 30 сторінку, читати раніш другу (праву) шпальту, а потім першу (ліву).

2. Пожертви на розбудову видавництва зложили: 1. О. Федорів, Торонто — \$2.00, В. Гри-

підбатьорюючі властивості і зміцнюють фізичну видержливість тубільців-негрів, що залюбки користуються їх "чудодійним" впливом. Горіхи кола мають в собі всі основні складники чаю, кави й какао. Їх ввозять та кож до ЗДА і вживають при виготовленні різних освіжуючих напоїв.

Всім відомо, що кока-кола виробляють головню з цукру й води. До п'яти тисяч галонів цього сиропу додають один галон таємничої "есенції", яка забарвлює гесь розчин і надає йому питомого смаку. Загадку кока-кола заздрісні американські "бізнесмени" березуть суворіше, як їх уряд таємницю атомової бомби. "Кажуть, що якийсь натуралізований в Англії німець видав росіянам американську таємницю атомової бомби", — читали ми недавно у "веселому кутку" одного німецького журналу. --- "Це ще нічого: мій приятель говорив мені, що росіянам вдалося відкрити таємницю кока-кола. Це була б уже справжня катастрофа..."

Тридцять літ тому американський багатій Вудруф купив "корпорацію кока-кола" за 25 мільонів доларів і заробив на цім "бізнесі" за 20 літ 200 мільонів! Він розбудував свою фірму в могутню організацію, яка перед вибухом другої світової війни мала свої представництва в 76 країнах земної кулі. Відомий американський публіцист Джон Гунтер пише у своїй книжці "В середині ЗДА", що фабрика кока-коли відкрилася в Парижі тільки чотири дні після того, як німців остаточно прогнано з міста. "Американські війська", — продовжує він, — "принесли кока-кола в такі віддалені місця, як Атту (Алеутські острови) і Нова Каледонія. Кока-кола продають при 78 ступенях нижче зера в Ісландії і при 120 ступенях вище зера в Мадрасі". "Імперія" кока-кола охоплює сьогодні більшу частину світу.

Цікаво, що навіть американські лікарі починають ставитися з застереженням до впливу кока-коли на здоров'я тих мільонів, для яких "божественний напій" став життєвою потребою. Під час недавнього процесу між фірмами "Кока-кола" і "Пепсі-кола" виявилось, що справжня вартість одної пляшки кока-кола, яка коштує в продажі 5 центів, вносить не більше половини цента. Американська секта мормонів, члени якої не вживають алькогольних напоїв і не курять, дораджує своїм вірним не пити кока-кола. Вороги кока-кола в цілому світі переходять до протинаступу. Вислід цієї боротьби Америка жде з неменшим зацікавленням, як вирішення "холодної війни". Ю. Б.

горак, Текумсег, Онт. — \$1.00, М. Гапанович, Монреаль — \$0.25.

Приєднали передплатників: 1. Пані Марія Квас, Торонто — 15, 2. Пані Ганнуся Балан, Торонто — 5, 3. Д-р Б. Мигаль, Форт Віліям, Онт. — 3, 4. В. Кривченко, Торонто — 2, 5. Д. Герман, Флін Флон, Ман. — 1.

Всім згаданим тут нашим прихильникам сердечно дякуємо за їх велику прислугу в розбудові "Нових Днів".

НАЙКРАЩІ РЕЧІ І ПО НАЙНИЗЧИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

G. Luk's Electrical Appliance Company

Маємо великий вибір електричних й газових кухонь (Мофет стов), холодильників, пральних машин, машин до чищення підлог та килимів, радіоприймачів, диванів (честерфілди), п'яно-акордіони та інше.

ГАРАНТУЄМО: НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ГАРНУ ОБСЛУГУ ТА ДОБРУ ЯКІСТЬ КУПЛЕНИХ У НАС РЕЧЕЙ.

797-799 DUNDAS STR. W. TORONTO, ONT.

— Телефон: WA 9228

СЛУХАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ РАДІОПЕРЕДАЧІ!

Щоденно від 7 год. 30 хв. до 8-ої години вечора.

WHL D-1270 kc, Niagara Falls, N. Y.

Чекаємо від Вас моральної й матеріальної підтримки.

Надсилайте оголошення й побажання.

Ukrainian Radio Program WHL D.
Niagara Falls, N. Y. U. S. A.

АНГЛІЙСЬКІ СЛОВНИКИ Й ПІДРУЧНИКИ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ

Англо-Український Словник, Подвезька, поверх 50,000 слів та виразів. 792 ст. друку. Ціна 4.75 з пересилкою	.... \$5.00
Українсько - англійський словник, д-ра Лева і Вербяного	..... 3.00
Англійсько - український словник д-ра Лева і Вербяного	..... 1.50
Провідник або Самоук англійської мови	1.50
Перші кроки англійської мови, Фесенка	1.50
Підручник англійської мови, проф. Ю. Луцького (Нове поправлене видання)	2.50
Укр.-англійська граматики, Е. Шклянка	1.50
Кишеньковий словарець англ.-укр. і укр.-анг. з додатком "Як стати горожанином ЗДА"	75
Словар чужих слів, д-ра Кузелі й проф. Чайковського	1.50

Всі ці книжки можна набути в Книгарні Сурма

SURMA,

11 East 7th Street, New York 3, N. Y. USA.

ЗАМОВЛЯЙТЕ КНИЖКИ

М. Гоголь — Сорочинський ярмарок	.... 0.30
В. Скорупський — Весняний гомін	..... 0.25
П. Горотак — Дияболічні параболи	..... 0.40
П. Волиняк — Земля кличе	..... 0.25
П. Волиняк — Під Кизгуртом	..... 0.20
П. Волиняк — Кубань — земля українська, козача	..... 0.40
Б. Олександрів — Мої дні	..... 0.35
А. Кащенко — Під Корсунем	..... 0.60
В. Стефанік — Вибране	..... 0.35
М. Івченко — Напоєні дні	..... 0.30
О. Стороженко — Оповідання	..... 0.35
Д. Гуменна — Куркульська вілія	..... 0.25
А. Коломиець — Казки	..... 0.25
Данський — Хочу жити	..... 0.90
Чайковський — Козацька помста	..... 0.40
Домонтович — Доктор Серафікус	..... 0.90
Ф. Дудко — Війна	..... 0.65
А. Кащенко — Зруйноване гніздо	..... 0.65
О. Ган — Трагедія Хвильового	..... 0.75
А. Кащенко — Славні побратими	..... 0.25
Яр Славутич — Правдоносці	..... 1.00
Яр Славутич — Спрага	..... 0.75

При замовленні на \$ 10.00 і вище — опуст 25%.

Замовлення й гроші слати:

NOWI DNI

Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont. Canada.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ! ЧИТАЙТЕ! ПОШИРЮЙТЕ!

єдиний на американському континенті сумівський місячник

На Варті

Передплата: на рік \$3.00, на 6 міс. \$1.50

Замовляти:

"ON GUARD"

362 Bathurst Str., Toronto, Ont.